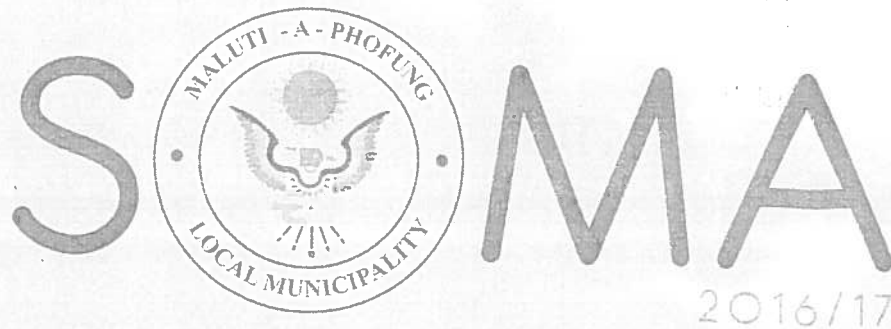

ANNEXURE 1

Mayor's Report

MALUTI-A-PHOFUNG LOCAL MUNICIPALITY

STATE OF THE MUNICIPALITY ADDRESS

State of the Municipal Address and 5th Tabling of the Annual Budget by
Maluti-A-Phofung Local Municipality Executive Mayor, Cllr Vusimusi William Tshabalala

29 JUNE 2016 | 11:00 | Kestell Multi-purpose Hall

Motsamaisi wa dipuisano, e leng leqhawe la rona Malewatle Nthedi

Majoro wa phethahatso ya kgabane wa setereke sa Thabo Mofutsanyana, Cllr Malefu Vilakazi

Sephadi se seholo sa lekgotla la motse la Maluti-a-Phofung, Cllr Azael Nhlapo

Ditho tsa komiti ya Majoro,

Majoro wa phethahatso Masepaleng wa Steve Tswete, Alderman Mike Mosina hammoho le ba tsamayang le yena ba motsheheditse,

BoMajoro bohle ba phethahatso, batsamaisi ba dipuisano bohle le diphadi tse kgolo tsohle hotswa bo masepaleng ka ho fapafapana

Ditho tsohle tsa ntlo ya boreneng ha Morena Zwelithini Zulu

Marena a rona ba setso;

Morena Mopeli ya kgabane, Morena Moloi, Moprena Mmota, Morena Sekonyela,

Morena Moloi le ditho tsa lekgotla la borena

Makhanselara mmoho le nna ha mmoho ditho tsa mekgatlo ya bohanyetsi,

Modulasetulo wa MPAC,

Modulasetulo wa komiti ya bahlahlobi ba ditjhelete,

Batsamaisi ba bo masepala ba fapaneng

Baokamedi le basebeleetsi ba dimasepala,

Baetapele ba semoya le bafodisi ba semoya,

Nkgono Mathato Rose Mofokeng le baeti ba ho hlompheha,

Ditho tsa baahi kwano,

Lelapa la ka, Moradi wa ka Siyamthanda,

Baetapele ho tsa kgwebo,

Ditho tsa boraditaba,

BoMme le BoNtate

Ke leboha ho menahane ka hore le re fe monyetla wa hore re tshetlehele ntlo ena e kgabane puo ya mantlha ya boemo ba masepala hammoho le ho etsa tekanyetso ya ditjhelete ya selemo le selemo e leng ya bohloko ya selemo sa ditjhelete sa 2016/17.

E re ke fetise diteboho tse tswang botebong ba pelo ya ka ho boetapele ba rona e leng ba Motsamaisi Wa Dipuisano ya kgabane lekgotleng la masepala wa Maluti-a-Phofung, 'Cllr' Malewatle Nthedi, ka tsamaiso e babatseheng ya hore a etse hore lekgotla e be kemedi e tlang phethoho le tshepo setjhabeng le ho fetoleng maphelo a batho ba rona ka bongata. Kannetenete, lebitso la hao le tla hopoleha ka ho sa feleng nalaneng, Cllr Malewatle Nthedi.

Ka hona re rata ho o leboha ka hore o bone ho le bohlokwa hore ho tshwarwe mosebetsi ona wa ho rateha. Ke rata ho hopotsa ntlo ka kakaretso ho ikobela Molao Wa 24 Molawaneng wa 1 ho tswa Molaong wa Tsamaiso Ya Ditjhelete Tsa Masepala (Municipal Finance Management Act), Molao wa 56 o radilweng ka selemo sa 2003 o hlalosa hore masepala o lokela hore pele ho matsatsi a mashome a mararo a qalang hobe le tjhaelo ya monwana ya tekanyetso ya ditjhelete, ha jwale re bua ka ya selemo sa 2016/17.

Motsamaisi wa dipuisano, re tlangwe maoto le matsoho ke molao wa motheo wa naha ya rona ya Aforika Borwa oo moralo wa ona wa moshwelella le ho kengwa tshebetsong o bileng ka selemo sa 1996 le melawana ya tsamaiso tlasa Karolo Ya 2 ho molao wa tokelo tsa botho, Molawana Wa 32 o buang ka phumantsho ya tlhaisoleseding molawaneng wa (a), o hlalosing hore: "Motho ka mong o na le tokelo ya hore a fumantshwe tlhaisoleseding e tshwerweng ke masepala," ke ka hona Motsamaisi Wa Dipuisano re imphumanang re phalletse pitso ena e epilweng mona kajeno.

Ho bohlokwa ho hopola hore re mona re le baemedi ba batho ba bo rona. Batho ba Maluti-a-Phofung ba tshepetse ho mokgatlo wa bona wa boitseko (ANC) hore o ba etellepele ho ya finyella maanong a pusong ya setjhaba ka setjhaba naheng ya rona setjhabeng (National Democratic Society). Ke eme mona ke le lesole la ho shwela dikano ho sesole se seholo sa kontinente ya Afrika eleng African National Congress (ANC), ke re ho mekgatlo yohle e nang le kemedi kwano, le ho matshweletshwele a batho ba dulang masepaleng ona hore re na le pale e monate eo re ka fanang ka bopaki ba yona.

Pono ya rona ke ya hoba le setjhaba se hlabolohileng e le ka nnete. Rona re le masepala o eteletsweng pele ke mokgatlo wa African National Congress (ANC), re ya tseba hore hlabollo ya dipolotiki e senang tokollo ya moruo ha e na thuso. Ke ka hona re keneng kgabong ntweng ya ho fihlella tokoloho ya moruo nakong ya ho phela ha rona mme mokgatlo wa ANC o tla dula o ihlomme ka setotswana hlabollong ya moruo.

Hore re dule re ba le kgatelopele ho ya bokamosong re hloka moruo o tlisang theho ya mosebetsi e mengata, mosebetsi e nang le seriti e bile e tliša hore batho ba iphidise. Re hloka tshebeletso tse ntle tsa setjhaba tse fihlellang bohle. Re hloka ho etsa setjhaba se ntshweleng, se sa kgetheng nku ka pere ho latela lebala la motho, setjhaba se kopaneng e bile se bolokehile; le ho tiisa ho nka karolo ha setjhaba dinthong tse se amang, le mmuso o hlwekileng o kgatang tema e bile o nka boikarabello.

Dikgethong tsa kakaretso selemong sa 2009, mokgatlo wa ANC o ile wa tsepamisa mahlo dintho tsa mantlha tse tharo - theho ya mosebetsi le ho iphedisa; thuto, bophelo bo botle ntshetsopele ya metse ya mahae le phano ya mobu wa temo e tsheheditsweng ke mmuso; le ntwana e kgahlano le botlokotsebe le bobodu. Tema ha ho potang re e kgathile karolong tsena tsa mantlha.

Ka mohato wa rona wa ho kopana le setjhaba – mahaeng, metseng ya batho batsho, ha mmoho le ditropong – re fumane tlaleho e ntle ka tema eo re e kgathileng. Re dula re fumana molaetsa o tshwanang kgafetsa o reng: "Re lebohela tshwelopele, empa re batla phethoho ya ka pele." Hona ke molaetsa wa setjhaba se batlang ho sebetša mmoho le mmuso ho fihlella tse ngata. Mme selo sa bona re se utlwile. Mme re hahabella pele hore molaetsa wa bona wa tshebedisanommoho re o fihlelle re etse dintho ka tsela e fapaneng le ya mehleng.

Re lomahantse meno boitlamong ba rona ba hore re tla tliša maphelo a matle ho setjhaba sa rona sohle. Re tla tswelapele ka ho netefatsa hore puso ya setjhaba ka setjhaba haebe tshomo ya Tselane Le Dimo empa e ba ntho ya nnete le ho tliša poneletso pusong ha mmoho le ho eketsa boikarabello ba mmuso setjhabeng. Ha taba di le tjena, re netefatsa hore re ntshetsapele phumantsho ya tlhahisoleseding le tshebeletso tse ntsheditsweng pele ka poneletso hohle ho mmuso wa lehae, ka pitso tsa hore setjhaba se nke karolo le ka tshebediso ya marangrang.

Moralo Wa Ntshetsopele Wa Aforika Borwa, o tsejwang ka National Development Plan (NDP), o kgothaletsa MaAfrika Borwa ohle hore a be ntsweleng tshihetsong ya maanong a mmuso twantshong ya hlokeho ya mosebetsi, bofuma, ho hloka tekatekano ya botona le botshehadi, le diphephetsong tse ding tseo naha e tobaneng le tsona.

Motsamaisi Wa Dipuisano.

Re kopane mona kajeno e bile re keteka seikgopotso sa bomashome a mane ka mora hore barutwana ba neng ba itseka kgahlano le ho rutwa ka leleme la Afrikaans ka 1976 ba bolauwe ka sehloho mane Soweto.

Re hopola ka motlotlo bahlankana le barwetsana ba bahale ba ileng ka nka qeto e ntle ya boitseko ba dipolotiki. Seikgopotsong sa bona, re tla netefatsa hore masepala o ntshetsapele batjha, ha o ntse o fihlella dikarolo tse ding tsa setjhaba tse kang basebetsi ba mapolasing, matshweletshwele a batho ba metse ya mahaeng, ditoropong le batho ba kgonang ho sebetse empa basena mesebetsi le ba bamahaeng.

Dilemong tse ka bang mashome a mahlanano tse fetileng, sesole sa ANC se tsejwang ka hore ke "Umkhonto we Sizwe" (Ierumo la setjhaba) se ile sa thehwa. Re rolela banna le basadi bohle ba sebete ba ileng ba ntshetsapele letsholo la boitseko ka dibetsa kgaebane. Re tla tswelapele ka ho ba kgutlisetsa hobeng karolo ya setjhaba le ho ntshetsapele maphele a bona. Kajeno Afrika Borwa e keteka dilemo tse mashome a mabedi molaotheho wa naha o ile wa tjahelwa monwana ka kgwedi ya May selemong sa 1996.

Molaotheo wa naha o thehilwe hodima dikateng tsa pampitshana ya boitseko e tsejwang ka hore ke, Freedom Charter, eo le kajeno e ntseng e tswelapele hoba motheo wa puso ya setjhaba ka setjhaba Afrika Borwa. Molaotheo o susumetsa bohle hore re ahe masepala ya kgonang ho:

- Ho fana ka puso ya puso ya setjhaba ka setjhaba le mmuso o ikarabellang ho setjhaba sa lehae.
- Ho netefatsa hore hona le phano ya ditshebeletso setjhabeng ka tsela e tsitsitseng.
- Ho pepesa ntshetsopole ya setjhaba le moruo.
- Ho pepesa tikoloho e bolokehileng e bile e dulehang ka bophelo hlweko.
- Ho kgothaletsa setjhaba le mekgatlo hore e be karolo ya dintho tse amang masepala.

Re itumetse hore e be re kgona ho tsebahatsa hore rona hammoho le setjhaba sa bo rona re thehile tsela ya puso e matla e nang le poneletso e bile re kgona ho ikarabella setjhabeng. Setjhaba sa lehae se nka karolo ntshetsopeleng yohle moo ba dulang teng.

Re netefaditse hore Makhanselara (bonkgetheng) ba fana ka tlaleho tsa kopano tsa bona le setjhaba. Dibakeng tsa mahae setjhabeng sa rona, makhanselara a sebetse mmoho le baetapele ba rona basetso. Le ha hole jwalo re lemohile hore setjhaba se ntse se tobane le diphephetso tsa ho nka karolo dinthong tsa setjhaba.

Ka ha mmuso wa rona ke wa batho, ka batho bakeng sa batho, re lokela hore re seke ra nyedisa tokelo tsa batho. Ke moketeng wa Congress of the People, mane Kliptown, ka 26 June 1955 moo batho ba ileng bare:

"No government can justly claim authority unless it is based on the will of all the people" ho bolelang ka Sesotho; "Ha hona mmuso o ka reng o ya rena ha feela o sa lemohe tabatabelo tsa batho bohle."

Ke ka hona re lokelang hore ka dinako tsohle re lemohe ketapele ya ANC tlasa boetapele ba Mopresidente Jacob Gedleyihlekisa "Msholoz" Zuma le ba Modulasetulo Wa Mokgatlo wa ANC Freisetata leqhawe la rona, Ace Elias Sekgobelo Magashule.

Re rata ho leboha ka ho qolleha Mopremiri ya kgabane, Elias "Ace" Sekgobelo Magashule ka boetapele le tataiso ya hae dipolotiking. Re le baahi ba Thabo Mofutsanyana re lokela ho tsamaya re ntshitse diphatla (ka motlotlo) ka ha re kgonne ho ntsha ka hare ho rona LETONA la Naha.

Letona la Naha la Mineral Resource, tona le kgabane Mosebenzi Zwane o lokela hore a re rotloheletse hore re bone hore mona mokgatlong wa ANC ntho engwee le engwee e ya kgonahala.

Motsamaisi wa dipuisano

Re tla be re fosa mokubetso ha re ka hloleha hore re etse dintho ka tlwaelo ya mekgatlo ya hore re lem-ohe boetapele ba porofinsi, sedika le makala ohle a mekgahlo a teng ka mona. Re amohela ka matsoho a mofuthu mekgatlo ya-baithuti e kang SASCO eo re tsebang hore e na le bolatedi bo matla Unibhesithi ya Foreisetata ha mmoho le baetapele ba di-College tsa Maluti TVET.

Re dumedisisa boetapele ba ANC haholoholo jwang re lemoha hore hona le boikaketsi bo atang setjhabeng bo hlaselang motheo wa rona wa puso ya setjhaba ka setjhaba. Boikaketsi bona ke sera se seholo sa puso ya setjhaba ka setjhaba e itshetlehleng ho thato ya batho. Ke ka hona re lokelang hore ka nako tsohle re lemohe boteng ba ketapele ya ANC. Mekgatlo wa ANC o kgonne ho fihlella boetapele ba maphelo a batho ha mmoho le dipolotiki ka dikgetho tsa puso ya setjhaba ka setjhaba mme ba fihlella tshihetso ya palo e hodimo ya bakgethi.

Ntumelle ke lemohe boteng ba mekgatlo ya bohanyetsi e teng ka mona. Afrika Borwa e na le tsamaiso e dumellang hore ho be le mekgatlo e mengata e fapaneng ya dipolotiki e bontshang hore setjhabeng sa rona re fapafapane. Bohle re lokela ho sebetsa mmoho ho tiisa le ho matlafatsa puso ena ya setjhaba ka setjhaba moo teng honang le mekgatlo e fapafapaneng ya dipolotiki mme re bone hore molao wa naha o ya phethahatswa. Haholoholo jwang ha Freedom Charter e re, ***"only a democratic state, based on the will of all the people, can secure to all their birthright without distinction of colour, race, sex or belief;" e bolela ka Sesotho "Ke feela pusong ya setjhaba ka setjhaba e itshetlehleng ho ditabatabelo tsa batho e ka hlokomelang tokelo tsa botho ntle le ho kgesa ka baka la mmala, botona le botshehadi le tumelo."***

Motsamaisi Wa Dipuisano

Ntumelle hape ke lemohe boteng ba Foramo ya basebetsi le mekgatlo e buellang basebetsi e teng kajeno, hona ho bontshang ka botlalo hore re nkela ditabatabelo tsa basebetsi hloohong. Jwalo ka ha tekanyet-so tsa ditjhelete di tla bontsha mosebetsimoholo o emetseng basebetsi ba mmuso ho isa ditshebeletso bathong. Kannetenete, ka baka la puso ya setjhaba ka setjhaba eo re e fihleletseng ka thata mekgahlo ya basebetsi ena le sebaka sa ho etsa diphehiso molaong wa naha.

Melao e metjha e butse ditsela tsa ntshetsopele boemong ba tshebetso ya basebetsi, bophelong bo botle, tshireletsong le mekgolong ya basebetsi moo ba sebetsang. Ha ho sana mmuso o bonang basebetsi ba mapolasing ba sa tshwanelwe ke ditokelo jwalo ka ba bang. Ha ho sa na moo mosebetsi wa matsoho o tla etswa ke bana ba tlase dilemong.

Ho beha tshebetso taba ya tshebedisanommoho ya mafapha a mmuso Motsamaisi wa Dipuisano ntumelle hore ke lemohe boteng ba mekgatlo e lateklang

- Mekgatlo wa Afrika Borwa o ikarabellang ditabeng tsa mebuso ya lehae – SALGA
- Lefapha la tsamaiso tsa mebuso le taba tsa marena –COGTA
- Lekala la dipuisano tsa mmuso (GCIS)

Batho ba bangata ha ba tsebe hore re ne re tobane le sephetho sa 'qualifying audit' eo ho yona hone ho na le diratswana tse 31 tse buang ka tsamaiso e mpe, tshebediso ya tshenyoy ya ditjhelete tsa masepala empa kajeno re bua ka boitshepo hore re na le diratswana tse 16 hore toro ya rona ya qualified audit e phethahale e leng bopaki bo tshwarehang seratswaneng sa 4 ho tloha ka selemo sa 2014 le 2015. Ka pono

eo e tobetseng mehopolong ya rona ntumelle ke lebohe tataiso, boteng le mamello ya Auditor General e re fihlisiseng mona. Re bile re lemoha boteng ba kantoro ya hao thapameng ya kajeno.

Ho dikamano tsa mantlha tseo re dihlwaileng ho ntshetsapele masepala wa lehae lekgotla la motse le tjhaetse monwana le hona ho tiisa dikamano le ntlo ya baetapele ba setso, moo re dumellaneng ka hore re lokela ho potlakisa dikamano le marena kaha ba fumaneha ka hare ho setjhaba seo re isang ditshebeletso sona. Tshebedisano mmoho e teng ke ka hona re ikutlwang re le motlotlo ho ba boteng ba baetapele ba setso.

Ntumelle hore ke lemohe boteng ba lelapa la ntlo ya borena (Batlotlehi bohle) le ditho tsa Makhanselara ho tswa ha Morena Zwelithini Zulu ba ka hare ho Ntlo ya baetapele ba marena a setso boemong ba porofinsi le bohle ba fumanehang ka hare ho setereke sa Thabo Mofutsanyana.

Ha le ntumella, ke rata ho hlakisa tse ding tsa dintho tse kgolohadi tseo re di fihleletseng ka ho sebedisana mmoho le bo masepala babo rona jwalo ka ba profinsi ya KwaZulu Natal (KZN) moo teng baetapele ba setso ba fumanehang ka bongata. Re ithutile ho tlala mokotla ho tswa ho bona mme tsohle tseo re ithutileng tsona di re tswela mosola.

Re sa le hona tabeng ya ho ithuta hotswa ho bomasepala ba bang, ntumelle hore ke lemohe boteng ba majoro wa phethahatso wa Masepala wa Steve Tshwete, e leng Alderman Mike Mosina, eo re lokelang hore re re a re tentshe tshea hobane o sa tswa kgethwa e le masepala o tsamaiswang hantle ba kgethwa jwalo ke Mopresidente Jacob Gedleyihlekisa Zuma moketeng o neng o tshwaretse setediamong sa Royal Bafokeng mohlala mokgatlo wa ANC o neng o keteka dilemo tse 104 o thehilwe e le ha a ne a fana ka puo e tsejwang ka hore ke "January 8"

Ebang hona haho no etsa hore batho ba bang ba thabe, e re ke o jwetse masepala ona o kgona ho phutha lekeno la masepala la diperersente tse 96%, eo a kileng a nsebela a re tsena ke ka tsamaiso e ntle ya ho dula o behile leihlo tshebetsong le baetapele ba dulang ba shebile hore dintho di tsamaye ka thello. Re dula re phahamiswa morolo ke MORUPELLI Chris Hani ha a ne are:

"I've never wanted to spare myself because I feel there are people who are no longer around and died for this struggle. What right do I have to hold back, to rest, to preserve my health, to have time with my family, when there are other people who are no longer alive - when they sacrificed what is precious: namely life itself"

Ka Sesotho o re: ***"Ha ke soka ke batla ho boloka bophelo baka hobane ke dumela hore ho na le batho ba shwetseng letsholo la boitseko. Ke hobaneng ke lokela ho tshaba ho tshwelapele, ke batla ho ja monakaladi wa kebolelo, ke sireletse bophelo ba ka, ke batla hoba le nako le lelapa la ka ha e le moo batho ba bang ba se ba ile ha maotwana finyela - ba entse monehelo ka maphelo a bona a matle; ho hlakisa BOPHELO ka bo bona."***

Ho tlatseletsa tabeng ena, ha mmoho le rona rena le masepala oo re thehileng dikamang le bona, e leng City of Joburg ka mabaka a tiileng a ho tekena tumellano tsa ho tlisa matsete masepaleng tsa rona. Re tla una molemo ka ha Joburg ke motsemoholo wa ntshetsopele ha mmoho le matsete. Kgweding ya 'March' hare ne re etetse masepala wa bona re ile ra bona monyetla wa temo oo re ka o sebedisang molemong wa rona re shebile dirashwa tseo renang le tsona.

Motsamai-si wa dipuisano, ntumelle ke lebisise diteboho tsa ka ho banna le basadi ba bontsha Mohau wa Modimo le baetapele ba semoya ba teng kwano. Re rata ho lemoha boteng ba lona dinthong tsohle tseo mmuso o di etsang ha mmoho le tshehetso ya lona ho Masepala o na. Re ile ra tjhakela dikereke tse ngata ho rapela mmoho le bona. Re lebohela seabo sa lona ka hare ho rona.

Majoro wa phethahatso ya kgabane, lekhan-selara Malefu Vilakazi, wena lefika la sedika sa Thabo Mofutsanyana. Re rata ho o lebohisa re bile re o opela mahofi ha e le mona re tsamaya mehlaleng ya hao ya ho fumana phenyekollo ya tshebediso ya ditjhelete e ntle -"clean audit." Hobane o re bontshitse hore ke ntho e kgonahalang, re labalabela hore le rona ka le leng la matsatsi re rweswe meqhaka ya hlooho jwalo ka wena.

Mofu Moprofesara Albert Einstein o kile a re: ***"Intellectual growth should commence at birth and cease only at death"*** a bolela hore ***"Kgolo ya tsebo ya kelello e lokela ho qala ha motho a tswalwa mme e felle ha a hlokahala."***

Motsamai-si wa dipuisano,

Ntumelle ke lemohe boteng ba banna le basadi ba fumanehang metseng ya rona e leng moo teng tsohle tse rerilweng ka mora kabo ena ya rona ya ditjhelete di tla behwa tshebetsong e leng ka hare ho mabato-ha. Re tobane le mosebetsihadi wa ho tlisa ditshebeletso setjhabeng mme re tlo tobana le diphephetso tsohle ka sebete rele mala-a-laotswe hore reka ikarabella setjhabeng ka ha hona le dikarolo tsa ho bona hore tshebetso e tswelapele tse mahetleng a sephadi se seholo sa lekgotla, ditho tsohle tsa komiti ya Majoro, Modulasetulo wa MPAC le ditho tsa makgotlana le makala. Ke rata hore ka boikokonetso bo boholo ke lemohe boteng ba lona le hore ke re boitelo ba lona ho sebeletseng setjhaba re ntse re boshebile.

E re ke lemohe boteng ba bakgethwa ba e metseng setjhaba e leng Makhanselara a mabatowa le a kgethilweng ka dipalopalo tsa dikgetho tsa mokgatlo. Re lebohe nako ya lona eo le sa phetseng ho nehelana ka yona ho ntshetseng pele maphelo a batho. Re ananela ka moo le ratang naha ya bo lona ka teng le ho sebeletsa setjhaba ka botshepehi le boitelo.

Ke rata ho lebohisa makhanselara ohle ba kgonneng ho fumana mangolo tshupo kutlwisiso (certificate) a ho o tsamaya tseleng e ntle ya dithupellong tseo ba ileng ho tsona selemo ka ho fela.

Mookamedi wa tshebeletso tsa masepala, ditho tsa ditshebeletso le ditho tsohle tsa "Entity Management" le lefapha la makala a mmuso "Sector Departments" le basebeletsi ba mmuso bao e le karolo ya rona mona kajeno.

E re ke lemohe boteng ba mekgatlo wa batjha "Youth Forums" le e meng etshwanang le yona, makgotla a lehae le diforamo tsa lehae tse fumanehang ka hare ho masepala wa rona. Le mekgatlo yohle ya mmuso e sebetsang ha mmoho le masepala ka mehla tabeng tse tshehetsang mekgatlo ya bomme kgwebong ya dipolasi (South African Women in Farming), le LGSETAs, le bohle ba tswang makaleng ao re sebedisanang mmoho le ona.

Lepatlelong la borakgwebo, batsetedi ba ditjhelete le batshwarisaneng mmoho le masepala ho fana ka tshepo ya hore ha re tekile pontsheng kabelo ya ditjhelete e tla tlisa boitshepo ho batsetedi ba ditjhelete. Re leboha bo rakgwebo bohle ba nkang karolo ho fetoleng maphelo a batho ba bo rona, ho sa natsahale hore ke ka ho aha matlo, ho reka dijo ba keng sa batho ba kojwana dimahetleng, ho reka diaparo tsa sekolo

ha mmoho le dieta, ke tjho le tsona dimonamona kapa eng kapa eng ha feela e le e-ntshetsang setjhaba pele.

Dikolo tse tlase le tsa thuto e hodimo tse teng kajeno re leboha ha le finyelletse kwano. Re lakaletsa bohle mahlohonolo bao haufinyana ba tla be ba ngolo kapa ho shebua hore ba boemong bofe. Re lebohela bo-leng bo botle ba thuto eo baetapele ba rona ba ka moso ba e fumanang ho tswa ho mesuwe, mesuwetsa na ha mmoho le dihlooho tsa dikolo.

Boraditaba le bohle ba thabisang batho ka neo tsa bona ho fapafapana ke rata ho le leboha ka hore e be le re phalletse moketeng ona moo le arolelaneng le rona boiphehlelo ba lona le thahasello.

Ke rata ho lemoha baeti ba hlomphehang ba memilweng ke Majoro ka seko hore ba tlo mamela puo ena ya bohloko ya boemo ba masepala le tekanyetso ya ditjhelete le mong sa ditjhelete sa 2016/2017:

Ka hare ho rona rena le Nkgono Mathato Rose Mofokeng, ya tswang Matsikeng lebatoweng la 2, eo a ileng a ama pelo ya ka 01 May 2016 ha hone ho tswerwe tlhudisano ya bolo ya maoto ya batjha e neng e hlophisitswe ka masepala, moo a ileng are, ke ya moqotsa: "Ke rata Mmuso ona wa ANC, empa O utlwiswa bohloko ke batho ba tshwereng matla ba sa kgathalleng setjhaba empa ba shebane le metswalle le maloko a bona eseng setjhaba ka kakaretso ha ho tluwa ho phano ya matlo le mesebetsi ya nakwana."

Ke dumellana le yena ho menahane ke ka hona dikgetho tsa Phato 03 sehopotso sa bonkgetheng kapa baetapele ba bewang ditulong hore ka tshepo eo batho ba nang le yona ba lokela ho sebeletsa setjhaba sohle. Ho utlwiswa bohloko hore kopanong tsa setjhaba hona le batho ba llang ka hore ho na le baetapele ba kgethang nku ka pere le ho sebeletsa batho ho ya ka ditshobotsi tsa bona. Hona ho lahlela matjoing batho ba tshwanelehang hore ba fumane menyetla ba se e fumane. Hona ha se ntho eo re tla e emela mme mokgatlo o tshwela hoo ka mathe.

Re tshwanetse ho ithuta ho tswa bukeng ya dibuka e balehang tjena ho Luka kgaolo ke ya 15 temane e tloha ho 1 ho isa ho 7: ***"Jwale, balekgetho bohle le baetsadibe ba ne ba mo atamela ho mo mamela. Ba-farisi le bangodi bona ba ne ba seba ke hona ba re: Eno o amohela baetsadibe, o ja le bona. Yaba o ba bolella setshwantsho sena, A re: Ke ofe motho hara lona, ya nang le dinku tse lekgolo, ha a lahlehetswe ke e nngwe ya tsona, a ke keng a tlohela tse mashome a robileng mono o le mong a metso e robileng mono o le mong feelleng, a ye ho batla le lahlehileng, a tle a be a e bone? Mme ha a e fumane, a e nke, a e jare mahetleng a hae, a thabile. Mme ha a fihla hae, a bokelle metswalle ya hae le ba ahisaneng le yena, a re ho bona: Thabang le nna, hobane ke fumane nku ya ka e neng e lahlehile. Ke a le bolella, ka mokgwa o jwalo Thabo e tla ba teng lehodimong ka baka la moetsadibe a le mong ya bakang, e fetisang e bang teng ha baka la ba lokileng ba mashome e robileng mono o le mong a metso e robileng mono o le mong bas a hlokeneng pako".***

Mokgatlo o busang o thontse selemo sa 2016 e le selemo sa ho ntshetsapele matla a setjhaba, Mmuso wa lehae o matsohong a lona.

Ha e le mona re hahabella dikgethong tsa masepala tsa lehae tseo e leng tsa bone e sa le re le pusong ya setjhaba ka setjhaba re re ha ho potang hore nakong tsa mahlonoko makhanselara a rona a tla fana ka menyetla. Re malala a laotswe ho ya dikgethong.

Leano la ANC la Transformation Agenda le leka ho fihlella setjhaba se senang batho ba kgeswang ka baka la

mmala wa bona, botona kapa botshehadi ba bona, e be tihaba sa puso ya setjhaba ka setjhaba moo bohle ba tla atleha, ho kenyeleditswe tshehetso ya basadi, ditaki le batho ba phelang le bokowa. Ka tshehetso tsa maano a Operation Hlasela, re tla leka ho potlakisa ditshebeletso tsa setjhaba sohle. Queen Rania Al Abdullah wa Jordan o kile a re, ke ya qotsa:

"WHATEVER TITLE OF OFFICE WE MAY BE PRIVILEGED TO HOLD, IT IS WHO WE DO THAT defines who we are... each of us must decide what kind of person we want to be-what kind of legacy that we want to pass on"

"Hosa natsahale boemo kapa phaphosi tsa tshebetso tseo re fuweng monyetla wa ho ba ho tsona, ke seo re se etsang se hlalosang seo re leng sona... emong le emong wa rona o lokela ho nka qeto ya hore o batla hoba motho ya jwang mme o siya menyabuketso e jwang mohlang o re thobelang o ya ha mosima ha o tlale,"

Ke kgina qotso mona.

Ha ke lemoha batho ba ipabolang ka makgabane a bona a ho tsotwa ntumelle motsamaisa wa dipuisano hore ke lebise mantswe a ka a ho tsota mesebetsi e metle ya ba latelang:

Mpho Motlounng wena eo o ntseng o tswere sekola sa Mmabotle wa Maluti-a-Phofung 2015/2016, re tshepa hore re tsamaisane leeto le monate le wena moo o ikunetseng molemo le hohola boweneng le kgethong ya hao ya mosebetsi. Re tshepa hore o kgonne ho tsela motheo o motle bakeng sa bo mmabotle hore ba tsamaye menyabuketsong ya hao ka ha o le motho eo batjha ba Maluti-a-Phofung Local ba ikotlang sefuba ka yena e bile ba labalabela ho tshwana le yena. O sesupo sa bopaki sa hore batho bohle ba ka fihlella seo ba se batlang ha fela mehopolo ya bona e le ho sona. E ba motlotlo ka hore e be o hlaha Bolata hore batjha bohle ba metseng ba tle ba bone hore ntlo engwee le engwee e ya kgona hala feela motho a behile maikutlo a hae ho yona. Re o lakaletsa mahlohonolo ho tsohle tseo o tla dietsa nakong e tlang; re tla dula re le motlotlo ka wena. Ha o etsa dintho tse ding tse labalabelwang ke pelo ya hao o seke wa lebala moo o tswang teng kgwedi ena ya ho qetela o le sefahleho, mmabotle le moemedi wa masepala

Re etetswe ke Mmabotle wa sekola sa '2016 Free State Miss Glamorous,' mofuhahatsana Motsekuwa Mahlangu, ya nang le dikgau tse lekanang le lehlabathe la lewatle tsa bo mmabotle, mme o kgathile tema e ntle ka ho sebetso mmoho le phaphosi ya mopremiri ya kgabane Ntate Magashule diprojekeng tsa ho abela bana bao bomme ba bona ba leng ntlwanatshwana diaparo le dintho tsa bana tsa ho bapala. Mofuhahatsana enwa o tswa motseng wa Naledi hona mona Qwaqwa.

Mmabotle wa iNdoni wa sekola sa selemong sa 2015/2016, Puseletso Maloka, eo e leng ngwananyana ya dilemo tse leshome le metso e supileng o ikgethetse ho dula a sena sekodi kapa hona ho angwa ke bashanyana mme hona ho motsebahaditse le boemong ba naha. O hlaha motsaneng wa Thibella mme o kene sekolo Maanankoe Secondary School. Ka ba ka lena o putsuwe ka tjelele ya ho ntshetsa thuto tsa hae pele, le ka koloi le tjelele hore a fetole bophelo ba hae le ba lapa la habo. Hona ke sesupo sa hore ha motho a kgetha ntho tse ntle o tla fumana ditla morao tse ntle.

Lehlohonolo Tshabalala, ke mohlankana ya sebete ya tswang mane motsaneng wa Tshiame B, mme o ile a thusa bana ba babedi ba neng ba kgangwa ke metsi ho ba ba sa tsebe ho tola maqalong a selemo sena. Ha a hlalosa o re o ithutile ho tola ha a sa dula mane Johannesburg. O ile a felehetsa motswalle wa hae eo

e neng e le moithuti thupellong ya ho tola. Re bona maano a ho tola a hlokeha.

Ke rata ho lemoha mohlankana ya bitswang Tlotliso Leotlela bosiong ba hae eo ha jwale a ntse a haola le dinaha tsa Yuropa le Jeremane moo a ntseng a bontsha neo ya hae ya ho matha. Mohlankana enwa o bontshitse hore kgutsana ho phela e marapo a thata ka hore a robe rekoto ya Afrika Borwa ya dimathi a salle ha nyane feela a roba ya melatshe ka metsotswana e 0.01, ho lebelo la 'Athletic Marathon' la dimitara tsa 100 le 200 mane sehlekehlekeng sa Samoa lebelong le neng le tswerwe ka Phuphu lemong se fetileng. Mohlankana enwa ke Mampoli wa lefatshe ka bo para hotsa bana o kgethuwe hoya Brazil Rio Olympics. O tswa mona Phuthaditjhaba empa o qothisane lehlakwa le dimathi tse ngata hohle Aforika Borwa, mane Colombia, Mauritius le dinaheng tse ding. Mme wa hae o teng kwano kajeno.

Re rata ho lebohisana le bohle ba hlahang masepaleng ona ba ileng ba sebetsa hantle mminong jwalo ka Kaycee Madintja Lesesa wa motsaneng wa Boiketlo ya ileng a ikgapela sekola sa '2016 Hip Hop Winner in the South African upcoming music Awards' mokgahlelong wa bantseng ba leka ho iphumana. Re rolele kgaebane Size Mzizi ho tswa Matsikeng lebatoweng la 22 ya ntseng a ithutela ho ba mosuwe (Bachelor of Education) mane Univesithe ya North West ka dithuso tsa ditjhelete tsa projeke ya Majoro ya ileng a fumana dinaledi tse 14 hona moo. Ba bangata empa re kgethile yena feela.

Re motlotlo ka bohle ba atlehang ho tswa masepaleng wa Maluti-a-Phofung hobane re dumela e le ka nnete hore ha a le mong wa rona a atleha re a tleha ka ho feela.

Ke rata ho nka monyetla ona ho leboha lelapa la ka, batswadi ba ka, le ba leloko leso mme eo ke ratang ho molemoha ka hare ho bona ke moradi wa ka eo ka baka la ho rata naha eso le ho sebeletsa katleho ya setjhaba ke hlolohella ho bona matsatsi a kgolo ya hae. Empa ke tshepa hore o ya utlwisisa hore ke etsa tsena tsohle molemong wa meloko e sa ntsaneng e tla ka morahao. Ke rapela hore o hole o utlwisisa boleng bo o botshwereng ba ho ba mosadi ya monyane dilemong, o be Lefika ho tsohle tse o di etsang. Ke kopa o dule o hopola moo o tswang mme o dule o ikokobeditse, mme ntho ditla iketsa di tlise katleho. Tswelapele ka ho sebetsa hantle dithutong tsa hao mme o be motho eo setjhaba re labalabelang ho etsa tseo a dietsang. Tseba ke o rata sehlanga sethota Ngwanaka. Ke ya o rata o dule o tseba taba eo.

BoMme le BoNtate

Motheo wa mantlha o se o radilwe puong ya boemo ba naha le profinsi ka Mopresidente Jacob Zuma ha mmoho le Mopremiri Ace Magashule ha a ne a bua ka 16 February 2016.

Re lekile ka makgetlo a mangata hore re itlwaetse kapa hona ho utlwisisa hore na leano la ntshetsopele ya naha la ho fihla lemong sa 2030 (Nation Development Plan 2030) ke eng, le hore le batla ho fihlella eng, le hlakisang ho dintho tse ding tse ngata kgato ya ho fokotsa bofuma le ho se lekalekane le ho hlahisa mesebetsi le matsete.

Motsamaisi Wa Dipuisano

Hona le batho ba batlang hore re dumele hore dintho ha di so fetohe, hore boemo ba jwale bo ntse bo tshwana le nakong tsane tse thata tsa mmuso wa kgethollo. Hore mmuso ona o eteletsewepele ke ANC (African National Congress) ha o ya etsa letho. Motsamaisi wa mosebetsi hore ke fe setjhaba sena dintlha tse tswarehang. Ha o bua ka thuto ke moo teng re entse kgatelopele eo batho ba e nyedisang. Ha ngata bo raditaba ba hloleha hore ba tlalehe ka ntshetsopele eo re e entseng ha ho tluwa tabeng tsa ho bala le ho ngola.

Ke ka hona re lokelang ho tlaleha taba tsena hohle moo re fumanang monyetla teng ke ka hona re nang le mohopolo wa ho etsa matsete a maholo ba keng sa bana ba rona.

Ho nyoloha ha palo ya barutwana ba phomellang sehlopheng sa leshome ba fumaneng matshwao a matle a 'Bachelor' se hlalosa hantle hore ho na le hlokeho e kgolo di unesvesting tsa rona tsohle. Matsete a entsweng ho dikholege tsa TVET le ho ata ha boingodiso nakong ya dilemo tse nne tse fetileng e bontsha bokamoso bo tjhatsi.

Phêphetso di teng e bile di lekana le lehlabathe la lewatle, empa motsamaisi wa dipuisano, ntumelle ke bontshe dintho tseo masepala ona o difihleletseng pakeng tsa selemo sa 2013 ho fihlela ha jwale, ka bok-gutshwanyane, ke bua ka dikatleho le diphihlelo tsa mmuso o eteletsweng pele ke ANC. Ke ka leano la Operation Hlasela, moo teng e seng feela ho tiisa tshebedisano mmoho ya makala empa e le ho potlakisa kabo ya ditshebeletso tsa setjhaba.

Re ka hare ho dimasepala tse hlwauweng hore e ka ba tsona tsa projeke tsa Mopresidente tsa dibaka tse ikgethileng tsa moruo Special Economic Zone (SEZ). Kgolo ya moruo o tatileng wa ke pelo ya phetholo ya moruo ka tsela e kgolo le leano la Ntshetsopele ya naha le seabo sa rona se ho fihlelleng katleho le tshebetsong ya SEZ.

Ho hahabella sebaka seikgethileng sa moruo (SEZ,) seabo sa rona ke ho netefatsa hore re malala a laotswe hore e sebetsa hantle le hore batho ba fuwa tshebo le thupello e nepahetseng hore e re ha re hohela batsetedi ha re adime ditsebo ho tswa ka ntle hoba ba rona ba tla be ba le tsebo.

"There Shall be Work and Security!" ho bolela hore "Ho tla ba le mesebetsi le polokeho!" Freedom Charter

1 NTSHETSOPELE YA MORUO WA LEHAE, KGWEBO TSE NYANE, BOHAHLAUDI, TEMO LE LEFAPHA LA NTSHETSOPELE YA MAHAE:

Ho sisintswa tekanyetso ya ditjhelete e ballwang ho dimilione tse ka band masome a mararo a nang le metso e mmedi tsa diranta

Le nakong tsena tsa mahlonoko moo re bonang kगतello ya matla a moruo naha e na ya bo rona e ntse e tswelapele ho hohela bo ramatsete. Masepala wa rona le ona o na le monyetla o tshwanang le ona oo o lokelang hore o sebediswe ka tsa temo, bohahlaudi, le ho boheha ha tikoloho ya rona. Lefapha lena ke le eteletsweng pele ke Dipuo Mboso eo a sebeditsweng diprojekeng tsena:

Ntumelle ke e manolle ka tsela ena, re na le dimilione tse 34 tsa diranta tse tswang mehloding ya rona le e setseng ho tswa mehloding e ka ntle e kang EPWP, porojekeng tsa tikoloho le bohahlaudi, le fapha le sebetsane le diprojeke tse kang tsena:

- Moo teng batho ba 350 ba ileng ba fuwa mesebetsi tlasa projeke ya dimilione tse hlano tsa diranta e bitswang "Food for Waste/ Cash for waste" ya Majoro e kgothaletsang batho ho behella ka thoko, ho thonaka, ho tsamaisa, ho diya botle ba motse, ho sebedisa botjha dintho tse kang dipampiri le dipolastiki.

- Ntle le theho ya mesebetsi, sepeho sa karolo ya tikoloho le botjhaba ya "EPWP Mayoral project" ke ho netefatsa hore re dula tikolohong e kgabang ka botlala ha e ntse e tswelapele ho thusa masepala hore batho ba dule tikolohong e hlwekileng ka hare ho Maluti –a- Phofung. Projeke e tla thusa ho lwantshana le ho lahla ho seng molaong dithole koung tsa diterata, ho lahla dipampiri hohle mona, monontsha kgoholo ya mobu, poloko jwalo jwalo. Porojeke e kenyeleditse ho ntlafatsa le ho hlwekisa dibaka tsa ho ithapola mme ho tla una molemo batho ba ka bang 2156.
- Diprojeke tsa Majoro tsa theho ya mesebetsi le tsamaiso ya ho tlisa lekeno moo ho tsepamisitsweng mahlo ho balweng ha dimitara tsa metsi le motlakase tseo ho tsona batho ba ka bang 175 ba tlang ho una molemo ho kenyeleditse le projeke ya majoro ya lehae la maqheku la 'Old Age Home Base Care' e fanang ka ditshebetso tsa bophelo bo botle setjhabeng sa Maluti-a- Phofung. Projeke e na e thusa maqheku ba kgoneng ho hlwekisa matlo a bona le mesebetsi ya lapeng mme boleng ba yona ke dimilione tse ka bang 4 fehelwane 2 tsa diranta.
- Re fumane batho ba ka bang 60 ba thusa ho tshela ditsela, projeke ya majoro ya EPWP e thusang bana ba sekolo ho tshela tsela moo ho tsamayang batho ba maoto le ho thusa ho laola sephethepethe nakong ya tsa dipihlo mafelong a beke. Ba nka karolo ba lebeletswe ho thusa masepala dinthong tse ding tse amanang le sephethepethe, ho teha ka mohlala, ho hlwaya dibaka tse hlohang ho kengwa matshwa a tsela, moo mabone a laolang sephethepethe a sa sebetseng le dibaka tse hlohang thabanyana tse e tsang hore bapalami ba fokotse lebelo le tse ding
- Bahlankana ba le hae ba ka bang 27 ba batjha ba sebetsang sebakeng se o ho tlisa tse lahlilweng botjheng saboleng ba dimilione tse ka bang ngwe fehelwana hlano ba thusa masepala ka moo dithwele di lahlilwang, therong ya ho lata dintho tse lahlilweng le ho lata matlakala.
- Batjha ba ka bang 25 ba unne molemo tshebeletsong tsa tikoloho ya batjha tse tsepamisang maikutlo ho kenya tshebetsong maano a tikoloho tse teng ka hare ho Maluti –a- Phofung. Ba nka karolo ba tla sebetsa malemong le ho kgothaletsa batho ho ntlafatsa mabatowa a bona. Mabatowa ohle a kgothaletswa ho kenela hlophisano ya 'Cleanest Ward Competition' e le engwee ya dintho tseo ka tsona re tla netefatsa hore dibaka tsa rona di hlwekile.
- Ho leka ho thusa ho tsa bohahlaudi, ho phethelwa ha tsela ya '7km access road' ho ya Sentinel Peak le ntlafatso ya tsela e kenang ho ya Sentinel hiking trails e lokela ho tsoseletsa lerato la ho dula ka ntle le thahasella ho hlwa dithaba. Projeke ena e ruisitse molemo batho ba ka bang 375 e leng baahi ba Tsheseng.
- Batho ba ka ballwa ho makgolo a mabedi e tla ba karolo ya moralo le kahong ya moo ho lahlilwang matlakala sebakeng sa Qwaqwa. Ho sisintswa hore sebaka sena se tla ahwa botjha e tla ba le sebaka seo dintho tsena tse lahlilweng di tla kgutlisetswa tshebetsong, moo ditlang ho hore di sebetse e le manyolo. Boholo ba sebaka sena e tla ba di heketara tse ka bang 20. Ho latela tekanyetso ya ho phela ha sebaka sena e tla ba dilemo tse leshome le metso e mmedi ka ditone tse ka bang 550 ka letsatsi leng. Sebaka se sisintsweng se tla kenyeletsa dikarolwana tsena:
 - Ho dikanyetsa dibaka
 - Heke ya motlakase
 - Ntlo ya balebedi le sebaka se ditjhebeletso senang le dikomporo, ka moo ho hlapelwang le ka moo ho tla tshwarwa dithupello
 - Boemelong ba bese/terene
 - Sebaka sa ntjhafatso ya dintho tse lahlilweng
 - Ho ahwa ha dikgolokwe tsa moo dithwele di tla lahlilwa le tsamaiso ya tsona
 - Ntlafatso ya ditsela

Sebaka: Sebaka seo ho tlo lahlilwa dithwele ho sona se tlo ba Portion 110 ya polasi ya Witsieshoek, 1903 Ward 34, 5 ka ho tloha Pereng.

- Tshimoloho ya Bomme, projeke e sebetsang ka dintho tse lahlweng mane lebatoweng la 34 mmo teng ho yona ho unang molemo basadi ba Bluegumbosch ba ka bang 350. Ba etsa kgwebo ka ho nka dintho tse lahlweng ba di kgutlisetse tshebetso e le ho fokotsa dibaka tsa ho lahlela ho seng molaong hwa ditwele
- Re tsetetse dimilione tse ka bang leshome le metso e mmedi tsa diranta mane setsing sa "Qwaqwa Environmental Education Centre" moo baahi ba lebatowa la 27 ba ka bang 185 ba unang molemo mme projeke ena e batla hofa batho tlhahisoleseding ka hlokomelo ya tikoloho, Bohahlaudi bo baballang tikoloho, bonono le botjhaba, ho tsoseletsa le projeke ya Baahi ba lebatowa la 27 e thehilwe ho fa batho tlhahisoleseding ka tse amanang le tsamaiso ya tikoloho, bohahlaudi bo ikamahantseng le hlaho, Bonolo le setso, ho tsoseletsa le ho thabisa dihlopha tsa bana ba dikolo, batho ba ratang hlaho le setjhaba ka kakaretso ho tseba ka bophelo ba phoofolo tse hlaha ba kgahlwe ke botle ba hlao. Lesedi leo ba le fumaneng le tla sebediswa ho dibaka tsa kgohedi tsa bohahlaudi haholo tse leng tsa N3 le N5 moo phallo ya sephethepethe e leng sekgahla ka nako tsohle. Batho ba fumaneng mosebetsi mabatoweng a fapaneng ba ka ba 3911 ba 1955 ke batjha.

Ho ntshetsopele ya moruo wa lehae (LED) lefapha le supa:

- Mopremiri Ace Magashule o tobokeditse hore hona le kgoneho ya theho ya mesebetsi ya batho ba ka bang dikete tse hlano ka ho tsetelwa ha dibilione tse hlano tsa diranta tse tsetetsweng ho leano le ikgethileng la nyollo ya moruo (Special Economic Zone) – re se re le bone mme re mema boramatsete ba bang ho sebetsa mmoho le masepala le (Free State Development Corporation.)

Re lokela ho hlakisa hore re fumane sisinyo tse ngata ho kenyeleditswe ya borakgwebo ba Jeremane ba batlang ho teha mesebetsi bakeng la batho ba lehae batla sebetsa ho etsa 'Aluminium Gas' ba tla qala ka ho hira batho ba lekgolo le mashome a mabedi a nang le metso e robong qalong le hoja ba hahabella ho hira ba makgolo a mane. Ka hoo ba tsetedi ba ditjhelete ba lokela hore ba nke monyetla o na le sa tjhabile ka ho nka mobu o fumanehang ho ntshetsapele kgolo ya moruo.

Re lebeletse 'Alu Gases' ya Majeremane e tlatla e etswa mona Tshiame nakong ya dilemo tse 50 mme ha di boima.

Taba tse thabisang ke hore bokgoni ba projeke ena e ikgethileng, 'Special Economic Zone (SEZ)' ke hore Harrismith ha jwale ena le bokgoni ba hore e kaba motsemoholo o motle, moo baahi, basebetsi le bana ba sekolo e bang ntho e le ngwee hore re seke ra tsamaisa dineo tsa lapeng batho ba re ba lo batla makgulo a matala. Hore re netefatse hore maemo a dumella batsetedi masepala o behile tjhelete ho re hobe le ditshebeletso le bokgoni ba yona SEZ. Katleho ya yona e dutse ho hore na re malala a laotswe hole ho kae.

- Sebaka sa letoto la mabenkele le boemelwa matekesi mane Intabazwe le Phuthaditjhaba ya boleng ba dimilione tse ka bang leshome le metso e supileng le tse mashome a mane a nang le metso e robong ka ho fapafapana, ho tsepamisitswe kgolo le ho nyeunya ha moruo mme re tshepa hore ho tla tlisetsa basebetsi sebaka sa mosebetsi. Re rerile ho ntlafatsa boemelwa matekesi mane Harrismith le Phuthaditjhaba.
- Ho ithuta mesebetsi o se o le mosebetsi "LGSETA Artisan internship programme" o thusa nthong tse tharo; thehong ya mesebetsi, ho fetisetsa tsebo ho ba bang le hoba le ho tatela mme ho unne molemo batho ba lekgolo ka dimilione tse leshome le metso e meraro tsa diranta, bao ha jwale ba ntseng ba kwetliswa ka lona ano lena leo ka mora dilemo tse tharo batjha ba kgonang ho hlodisana e bile bale malala a laotswe ba tlang tlisa sebaka se kgethehileng sa moruo. Ba tla tsepamisa maikutlo ho tjhesetsa, ho kenya dipompo le ho lokisa phephelo ya metsi dintlwaneng, ho lokisa makoli le ho a kobolla

le ho a ferefa. Projeke ena e ile ya thakgolwa ke motlatsa letona ya kgabane Mduduzi Manana ka April 2016.

- Tshebedisanong mmoho le ABI, re nkile batho ba bang 150 ba rekisang seterateng mabatoweng ohle ra ba isa thupellong; The Wholesale le Retail SETA le bona ba nkile ba 25 ho ba thupellong ya beng ba di-tuck shop le ba rekisetsang seterateng.
- Labohlano le fetileng re ne-re nehelana ka pampitshana tsupo kwetliso ho bohle ba neng ba tlile thupellong.
- Mopresidente Jacob Zuma o kgothaleditse MaAfrika Borwa ohle ho thusa kgwebo tse nyane e le ho potlakisa kgolo ya moruo. Ho thehwa ha letoto la mabenkele le nang le boemelwa ditekisi, ho tla tlisa menyetla ho bo rakgwebo ba banyenyane le ba rekisang seterateng mme ba lokela ho kenya tshepo empa. Re ba kopa e le ka nnete hore ba netefatshe hore sebaka sa bona se dula se hlwekile.
- Re sa tswelapele ka ho tshhetsa borakgwebo ba banyenyane ka hore re ba ise meketeng ya bonono le botjhaba e kang Macufe, Cherry Festival le Global Trade Investment Exhibitions. Re ba lefella maroko le dipalangwang hore ba kgone ho bapatsa bokgonin ba bona bakeng tse kgolo.
- Ka mokete wa rona Dipontsho Tsa Maluti-a-Phofung re bile le katleho e ntle nakong ya ho feta, ho sa natsahale ditshita tseo re tobaneng le tsona ho tsamaiso le tshebetso ya projeke tse kgolo jwalo ka yena. Re tshepa hore re tla hola haholo ho batho ba phallelang moketeng wa rona le kgolong ya moruo e bontshang katleho ya Dipontsho.
- Re sa le qalong ya ho aha letoto la mabenke le tlo re qosa dimilione tse 69 tsa diranta.
- Masepala wa rona o ikemeseditse tswelopele e kgolo, ka qalo ya Maluti a Phofung Legacy Park e polasing e Bluegumbosch 199 area. E tsebisahala haholo ka Bokamoso kapo eo ene etsebisahala ka Bokamoso. Tulo eo e nka lekanywa bodulo ba batho 624, Matlo ao matsatsi a kajeno a bitswang di-townhouse. Ntsetsopele ya projeke ena dikenyeletsa letsela tse kgolo tse kena mona Legacy park e shebile leboya, e shebile Unibesithe ya Fforeisetata. Hopola hore UFS ena le seriti. Ho nka lekanywa tjhelete e kalo ka ba dimilione tse 300 tse tsetetsweng ho Maluti a Phofung Legacy Park.

Maikemisetso a projeke ke ho aha lefa bophelong ba rona kaofela, e shebile hoisa hobo 2020, ho tsaimaisa Phuthaditjhaba ka hara mainstream economy hape le ho etsa menyetla ya tsetelo ya matlotlo. Ena taba etlabe ese pontsho ya Tokollo le puso ya setjhaba ka setjhaba feela empa nako e bitswang New era sustainability. Legacy Park ntsetsopele ya teng etlabe ele Renewable energy, E thuswa ke moya le disolar generator hore mabone a setjhaba a kganye, Meaho eo hoyona e ahuweng ka ntho tse kgethuweng. MAP Legacy Park etla kgothatsa setjhaba sa bo rona, ba seke ba tjhakela boMasepala bao re haisaneng le bona, feela hore bakgone ho fumana tsebeletso entle.

Re lokela ho ananela le ho amohelakgato haholo ya batho babaholo bao e leng kgale ba di bona ba jwalo ka Mme Mamojela Theko, ya ileng a sisinya le kgothaletsa bomme ho aha ovane e ntjha ka ntle mme ba e sebedise ho pheha bohobe le dibantshe mme ba di rekise setsing sa kgwebisano e le mokgwa ho ho fatela bana papa

Ha re tla temo masepala ona le menyetla e mengata masepala o nkile monyetla wa yona. Re nkile bomme ba 60 bao re ba rupelletseng tlasa - South African Women in Farming (SAWIFI) - mane polasing ya Moringa le tse e potapotileng ka sepheo sa ho tiisa bokgoni le ho fihlella bohle ha re lokolla moruo.

Ho tsebahatsa hona ha dibaka tsa kgwebisano (Flea Market initiative) ho thakgotswe mona Phuthaditjhaba ke batho ba nkile karolo e leng baahi le batho ba nang le thahasello ka hare ho Maluti-a-Phofung, re bona e tla tiisa ho re hlophela bokgoni ba temo ho tla ntshuwa ke SEZ.

Temo ke yona e ka sehlohong ho dintho tseo masepala o batlang ho dietsa mme etsa masepala o kgone ho ba le matsete a matle. Ntshetsopele le kgolo ya polasi ho ihlomme ka pele maanong a rena a ntshetsopele. Lebaka la ho pepesa bokgoni ba temo ke ho etsa hore ho be le sebaka bakeng sa kgwebo tse nyane.

Re thakgotse temo ya diratswana ka mora matlo e le ha re batla hore ho be le phephelo ya dijo, ho lwantsha bofuma le theho ya mesebetsi ka temo e etswang malapeng. Seo masepala o batlang ho se fihlella ke ho fa ba unang molemo peo tse fapaneng ho netefatsa tlala le bofuma ho batho ba mahae di ya fela.

- Projeke e thakgotse le hoja disebediswa di le siyo mme di tla fumaneha haufi. Projeke ena, ena le bokgoni ba ho theha mesebetsi e ka bang 42 ka bo kgoni ba ho fihlella dihloho tse 190.
- Ditho tse 35 di ile tsa jala diratswana lebatoweng la 34 mme baile ba fuwa dikgitiri. Disebediswa di rekilwe ke motho ya fuweng mesebetsi eo a ileng a kgethwa ka March 2016. Mahokedi a ho nosetsa dijalo a kentswe.
- Ho se ho kgethilwe motho ya tla fepela polasi ka dikga metsi (windmill, JoJo tank, and solar water pumping system, fencing posts, fencing and a windmill, borehole cylinder). Disebediswa tsena di ya hloka hore bo rapolasi ba mane Kestell ba tle ba kgone ho sebetsa hantle
- Cattle feeding operation (Feedlot) e kenyeletsa ho fepa manamane a faotswe ho tloha ha a le kgwedi tse robedi ho isa tse leshome le metso e robedi. Kgomo tsa nama di tla rekiswa selakgepola le fantising hohle ka hare ho naha. Morero ke ho thusa setjhaba sa lehae hore ba nontshe kgomo tsa bona ka nako e kgutshwa nyane mane Kestell.
- Mosadi ya monyenyanane dilemong o na le polasi ya dikgoho mane Harrismith. Dilemo tsa hae di tlase ho 30 mme o ile a nka qeto ya ho qala kgwebo ena ka mora hore a kgutle dikolong tsa thuto e phahameng. O tlile ho rona a se a tseba hore o lo rekisetsa bo mang mme re ile ra lemoha ho re tlabe re tlaila setjhaba ha re sa mofe tshehetso ya ditjhelete. Re na le tshepo ho yena mme re tonne mahlo a makgubedu ho bona mohlang a hapa sekola, sa Female Entrepreneurial Awards. Projeke e na re mo fa ntlo ya moo di kgoho tsa hae di behelang, hoko, dijo pakete tsa disebediswa le koloi
- Sebaka sa masepala se sa tobane le komello e kgolo ha jwale mme ka baka leo diphoofolo ha di fumane dijo tsa teng tse matlafatsang. Re ne re batla h netefatsa hore diphoofolo tsa bo rapolasi ba ntseng batla ba thuthuha ha ba tlohellwe ba behile medi hloohong nakong tsa hlaha tse tjang le komello le kotulo tlase mariha. Re tlo jala makgulo, lesere re le boloke bakeng sa mehla e thata e ka bang teng nakong e tlang. Re labalabela ho bona re bapala karolo ya bohloka ho netefatsa hore borapolasi le diphoofolo tsa bona ba hlola nako tsa dikoduwa ka projeke ya Fodder Bank e tlang ho ba ya masepala.
- Masepala o ikemiseditse ho nehelana ka polasi e nang le kgomo tsa lebeso ho motho ya nang le polasi ya kgomo tsa lebeso. Kgomo tsa lebeso tseo ho tla nehelwana ka tsona di emere mme di tla tswala manamane ka mekgahlelo e meraro. Lebeso le tla hangwa kgomong tsena le tla fepela masepala wa le hae wa Maluti-a-Phofung. Tanka e hatsang e ka bang dilitara tse sekete le makgolo a mahlano tse tla sebediswa ho tshela lebeso pele le ka iswa ho lo rekiswa. Mme sebaka sa sekwalelwale seo ho sona ho rekiswang lebeso se tla ba teng. Re lebeletse hore re tlo sebedisa dikete tse makgolo a mane tsa diranta projekeng ena.
- Polasi ya Boschetto e fumanehang mane Harrismith e hlwauwe e le sebaka seo batho ba ka dulang ho sona. Lefapha la ntshetsopele ya mahae le kabo ya mobu le thusitse masepala ka ho ba fa dimilione tse pedi fehelwana hlano tsa diranta bakeng la ho kampela. Terata e setseng e tla sebediswa ka hare ho masepala. Polasi e tla ba sebaka seo dikgomo di fulang ka hare ho masepala. Sepheo sa hona ke ho fokotsa boshodu ba diphoofolo le dikotsi tsa dikoloi tse tshaisang diphoofolo ditseleng.
- Ho nka karolo temong ya Dipontsho tsa Maluti, lefapha le sebedisitse dimilione tse 2.3 tsa diranta ho thehweng ha pepeso ya tsa temo (Agricultural Expo) e ileng ya tshwarwa ka September 2015 mane President Park mane Harrismith. Sepheho le morero wa mokete ona e ne e le ho bontsha menyetla e

teng ho tsa temo le ho kgothaletsa borapolasi potlwana ho nka karolo ho tsa temo ho bontsha disebe-
diswa tsa temo le ho arolelana tsebo le ho ikahela setswalle.

- Lemong se fetileng ka October re ile ra thakgola mane Rietlaagte Farm pakeng tsa Kestell le Harrismith, leano la ditshetso la Majoro (Mayoral Empowerment Programme) le shebileng haholo ho temo e kopakopane (Agricultural Mixed Farming) le ntshetsopele ya moahi. Le baka la ho thakgola e ne e le ho tsebahatsa (Mayoral Empowerment Programme) ho baahi ba masepala wa Maluti-A-Phofung e le ho ntshetsapele maphelo a bona ka ho theha mesebetsi, ho tliša phano ya dijo e tsitsitseng le ho fedisa bofuma.
- Ho tswa kgetsing ya rona ya dimilione tse 5 tsa diranta le dimilione tse 2.5 tsa diranta ho tswa mehloding ya tshehetso tsa ditjhelete e ka ntle ho ntshetsapele temo e sebedisitswe ho untsha molemo malapa a ka fetang lekgolo.

Ho tswelapele, re ikemiseditse ho fetola mokgwa oo batho ba mapolasing ba phelang ka ona ka hore re hlwae mahokahanyi a mahlano bao re tlo ba fa 'quad bikes,' disebediswa tsa polasi le thupello.

"The government shall discover, develop and encourage national talent for the enhancement of our cultural life;" Freedom Charter

"Mmuso o tla sibulla, o ntshetsepele le ho kgothaletsa neho ya setjhaba ho ntlafatsa maphelo a setso."

2 LEFAPHA LA DIPAPADI, BONONO, BOTJHABA LE BOITHAPOLLO:

Ho sisintswa tekanyetso ya ditjhelete tsa tshebetso ya dimilione tse mashome a mahlano a nang le motso (50) tsa diranta

Ntshetsopele ya dipapadi le kgolo ya yona ke karolo ya bohlokwa molemong wa batjha haholo ba batlang mosebetsi le bantseng ba hlabollwa hore ba kgutlisitswe setjhabeng ke ba tsamaiso tsa ditjhankana. Lefapha le eteletsweng pele ke lekhanalara Teboho Mkhwanazi le ntse le etsa:

- Dikamano tse ka hare tsa mebuso le setereke sa Thabo Mofutsanyana ke ntho ya bohlokwa ka tsela e kgethehileng, re lemoha boteng ba ba tsamaisi ba setsi sa bonono le botjhaba ya setjhaba sa Thabo Mofutsanyana. Re kgothaletsa dibini le ditaki tseo di ntšeng ditla di thuthuwa hore ba nke karolo ho sebedisa setsi sena haholo ba rutana hore ba tle ba hole ntshetsopeleng ya neo tsa bona ka ho fapafapana. Botaki bo na le bokgoni ba moruo empa bo hloka ho ikgalema le tataiso ya boebo bo phahameng.
- Re batla le ho kgutlisetsa bo majaefane (Mapantsula Concept) e le leano la ho tsoseletsa dintho tseo batjha ba ka nkang karolo ho tsona le ho hlabolla batswaruwa ba lokelang ho kgutlisetswa setjhabeng.
- Mabelo a selemo le selemo a kang a dithabeng le a dipere a tshwarwang selemo le selemo a tsositse thahasello diprofinsing tse ding le ho batho ba rona. Ha se kgaleha re ne re tshwere lebelo mane polasing ya Prefet, eo ke Dumelang hore le ile la rekopanya jwalo ka baahi mme le kgothatitse dimasepala tse fding ho etsa jwalo ka rona. Mokete ona wa rona le ha re sena dipere le marang a motheo o ile wa thabisa basebetsi ba masepala tse kang tsa KZN le Ga-Segonyana Local Municipality ho tswa Northern Cape. Ka October lemong sa 2014, ha re ne re thakgola mabela a dithabeng, re ile raba le bankakarolo ba 1338. Mme ka ha ke ntho e dulang e etsahala batjha re bile le batjha baka bang 700 ba nkileng karolo lemong seo. Mme bay a dumela hore maeto ana a ba buletse menyetla.

Ho bontsha tse etsahetseng tlasa tsa bonono le botaki:

- Ka selemo sa 2013, masepala wa rona o ile wa ba le seabo ho tlotleng mongodi e moholo wa dibuka tsa Sesotho e leng Ngaka K.P.D. Maphalla, mme re ntse re tswelapele ho lemoha seo yena le bontata rona moholo ba re sietseng sona. Ka dipuisano tse ngata le baetapele ba setso re bona ho hlokahala hore nako e tlang re be le sehopotso sa Ntwa ya Namoha. Projeke ena e tswetse batho ba 1 623 bao bongata e leng batjha le 38 e leng ba phelang le bokowa. Re dula ka nako tsonhe re nka karolo dithutong tsa sekgopotso tse rutang batjha hore na pele ho tokolo, tse jwalo ka sehopotso sa thuto sa mofu Ngaka TK.Mopeli se tshwerweng ke Unibesithe ya Foreisetata lemong se fetileng.
- Re dula re tshwara dihlophisano tse kgothaletsang batjha le setjhaba sa Maluti-a-Phofung ho loetsa le ho tiiseletsa bokgoni ba bona moo ka selemo sa 2013 re bileng le ba nka karolo ba ka bang sekete makgolo a mane le mashome a robong a nang le metso e mehlano. Lemong sena re bile le batho ba makgolo a supileng a nang le metso e mene ba unneng molemo mme re tla tswelapele ka dihlophisano tsena ho phahamisa mooko o weleng le boitshepo ho bohle ba thabisang batho ka neo tsa bona. Re tshwarahane le karolo tse ding tsa mmuso tse kang Lefapha la dipapadi, bonono, setso le boithapollo ho kenyelatsa PACOFS.
- Re bile le maano a temoso lefapheng lena, haholo hot aba tsa mabollo moo re nbeng re sebedisana mmoho le lefapha la bophelo bo bottle. Re ne re lemosa batho ka molawana wa pele wa bophelo bo bottle o entshweng ka 2004. Re kgonne ho thusa mesuwe ka diforomo tsa mephato mme hona hore thusitse ka hore re tsebe hore mephato e teng e mekae. Re hatsitse hoba teng ha mephato e 169 ka 2013 mme re fokoditse palo ka baka la hlokeho ya metsi selemong se fetileng sa ditjhelete re bile le e 125. September re tlo tswelapele ka temoso ho nehelana ka diforomo hob a batlang hoba le mephato hore ka October re fan aka diforomo.
- Ka selemo sa 2015 ka tshebedisano tsa mafapha a mmuso re ile ra ba le kopano le marena a setso moo re ne re hlokomedisa ka tshebediso ya meria ya sesotho.
- Ho keteka letsatsi la Botjhaba le la MaAfrika re ile ra kgothaletsa batjha ho rata setso le botjhaba ba bona le ho MaAforika a thabileng.
- Ka metja ya boithabiso ya mekete ya lehae re ile ra tsebahatsa dihlophisano le ho nehelana ka mehope mme ban aba ile ba una molemo ka dipontsho tse kang Cool Katz, Zoe Dance Academy le ba bang ba bangata mme di ba hlopela hlophisano tsa boemong ba profinsi le ban aha.
- Ka 2014, re ile ra tsebahatsa "On Mic Shows" le "Poetry sessions", moo re kgothaletsang batjha ho ba bafuputsi le ho sebedisa kelello tsa bona ka ho ngola. Re bile le batho ba 1045 re kenyeleditse ba mashome a mabedi a nang le metso e supileng ba phelang le bokowa. Ho tswelapele re ile ra mema batjha ho nka karolo e seng feela ho maano ao empa le ntshesopeleng ya batjha.
- Re bile ra ba le diboka tsa bonono le kopano ya ho arolelana lesedinyana moo teng mekgatlo e fapaneng e ile ya fumantshwa thupello yah o qala dikgwebo le tsamaiso ya ditshelete le hore b aka batla dithuso tsa ditjhelete jwang mehloding e meng.
- Dibaka tsa rona tsa ho ithapolla ha disale jwalo ka ha re ne re batla e leng hore e be dibaka tsa ho ithapolla bakeng sa baahi empa di se di fetotswe dibaka tsa moo ho nwellwang leteng. Hae sale se baka se bolokehile bakeng la bana.
- Re tlatswelapele ka dithupello tsa ho ikobela melao eo re lokelang ho e latela ha re batla dithuso le ho fa naka hore na ditaki tsa rona di lokela ho nehelana ka boleng bo jwang ba dihlaiswa tsa bona. Re batla ho ntshetsapele batjha hore neo ya lehae ba kgone hob a le dikhampani tsa bona tsa difilimi. Haholo jwang ha SABC e fa dihlaiswa tsa leha 90%
- Masepala o na le dibaka tsa boithapollo tse 4 tse tlasa hlokomelo ya bona lokelang ho ntlafatswa
- Ha kgaola hlathe e hlometseng haholo, jwang le lehlomela,
- Ho nwe setsa malomo le ho hlahola ditlamatlama,
- Ho hlokomela temo ka kakaretso.

- Ha kgaola difate le hlokomelo ya difate tsa seterateng ledi ya retshwenya
- Ho hlophisa moo ho ka jalwang, ho hlaolela mme ka nako tse ding ho bolaya leoka ka dikhemikale.
- E ntse e le taba ya bohlokwa ho ntlafatsa le ho hlokomela dibaka tsa rona tsa ho ithapolla le tsa tshebetso ke tshepo ya ho kgothaletsa ho kgaba ka botlana le ho lema e le ho sebeletsa ho ya ho tikoloho e ntle. Re tsepamisitse maikutlo ho dibaka tsena:
 - Mabilla a masepala
 - Mehao ya masepala
 - Seratswana sa malomo le sa dikgalase sa malomo a hae
 - Lebala la dipapadi jwalo ka tse haufi Retief School
 - Sebaka sa boraditimamollo
 - Dibaka tsa boithapollo
 - Matshwao a tsela
 - Sekolo le dipetlele

Dibaka tse bulehileng tse haufi le Beruit.

Re jetse difate hotle Mampoi ka tsatsi la temo ya difate mme re tla tswelapele ka ho lema dijo thollo jwalo ka re entse kantorong tsa rona tse kgolo.

"There Shall be Houses, Security and Comfort!" "Ho tla ba le matlo, polokeho le ho phela ka boiketlo!" Freedom Charter

3 DIBAKA TSA BODULO, MAANO A NTSHETSOPELE YA KABO YA DIBAKA LE TABA TSA SETSO:

Ho sisintswe ditjeo tsa tshebetso tsa dimilione tse mashome a mabedi a nang le metso e mmedi (32) tsa diranta

Ka baka la dikgino tsa mesebetsi e meng e itseng ka baka la moo re tswang ka nalane, ke qeto ya hore lefapha lena le eteletsweng pele ke lekhangsela Khoarai-Khoarai le lokela ho ela hloko ho nka karolo ha maano a boka ho kopanya setjhaba hore hobe le disebediswa metseng ya batho batsho. Re ntse re hlwa-ha dibaka ka hare ho masepala ka sepheo sa ho tlo e tsa ditoropo tse tharo tse nang le dibaka tsohle tsa bohlokwa.

Ho fihla ha jwale ke:

- Re fanne ka disetentshe tse 974 mane Tshiame B Extension 1, ho ba lokelang ho unang molemo.
- Kaho ya matlo a dithuso tsa ditjhelete a lekgolo le mashome a mararo a nang le metso e mmedi e phethetswe mane Tshiame D
- Disetentshe tsa ho dula tse 40 le dibaka tsa kgwebo le kereke tjhaetswe monwana hore di rekiswe lebatoweng la 1.
- Kaho ya matlo a lekgolo e phethetswe bakeng la baahi ba Makgolokweng
- Matlo a 95 a phethetswe bakeng la baahi ba Qholaqhwe le matlo a tlatsetso a tshohanyetso a ntse a ahwa.
- Re na le tumello ya Township Board hore ditsha tse 1121 mane Kestell le matlo a 100 mane Tlholong a phethetswe selemong se fetileng sa ditjhelete.

- Re rerile hore ho be le disetentshe tse 30 000 bakeng la 'Qwaqwa Kestell corridor'
- Malebana le N5, re kgomme ho kampeletsa le sebaka sa kolofu.
- Re phethetse ntlo ya tshohanyetso ya Diyatalawa. Matlo a tshohanyetso ke a ahetsweng batho ba kowwana di mahetleng nakong tsa dikgohola le hotjha ha matlo kapa hlaha. Re hlokometse hore ho na le kgino e kgolo kahong ya matlo a tshohanyetso e tlisang kgolo ya dikgohola tse ngata.
- Le ho etsa sebaka sa Intabazwe sa bodulo se molaong, re phatlaladitse disetentshe tse 690 mme mokgahlelong wa pele malapa a 393 a fumantshitswe dibaka tsa ho dula ka hosa feleng. Mokgahlelo wa bobedi o kenyeletsa ho re ditsha tse 1137 di tjhaelwe monwana.
- Matlo a 85 a abetswe baahi ba Marooisteen
- Ho Extension 3 Intabazwe, malapa a 680 fumantshitswe disetentshe le ho tlatsetsa 1126 a behilwe paneng hore a rekiswe
- Re hlahletse kopo ya hore ho tjhaellwe monwana disetentshe tse 1500 lebatoweng la bohlanano mme re phethetse ho nehelana ka matlo a 50 hona bakeng seo.
- Re boetse re batlile hore disetentshe tse 96 ditjaelwe monwana mme re phatlaladitse hore tse 1051 e tla ba tsa ditshebeletso mane Tshiamo A.
- Matlo a 150 a phethetswe ho ahwa le ho fuwa batho mane Dithotaneng mme re rerile hore hobe le ditsha tse 10 tsa tshebeletso tsa tshohanyetso.
- Baahi ba 100 ba Makgolokweng ba abetswe matlo e bile ho tlo ahwa matlo a tshohanyetso a 10 amang a ona a se a tshetswe fatshe motheo wa ntlo.
- Boholo ba matlo a 100 a phethetswe dibakeng tse latelang Matebeleng, Tseki, Monontsha, Bolata, Thaba Tshoana, Makeneng, Mangaung, Thaba Bosiu, Thaba Tshoue, Letsha-le-Maduke, Matshekgeng, Boiketlo, Lusaka, Tebang, Lusaka, Molapo, Tebang e na le kgino ya 18%.
- Phano ya matlo ka kakaretso mabatoweng a mangata jwalo ka lebatoweng la 27 le 32, ho tswa ho lefapha la Mme Olly Mlamleli, ho bile le kabelo ya matlo a ka bang 2808 mme ho fihlela ha jwale mme diporosente tse 80 % tsa ona a qetilwe. Re ananela le ho thoholetsa lefapa la profinsi ka tsena tsohle.
- Ho kampelwa ha 'Camp 10 Townlands' mane Harrismith ho phethetswe ka selemo sa ditjhelete sa 2014/2015.
- Re nehelane ka karolwana ya 131 Dorpsgronden hore ho ahwe letoto la mabenkele mane Harismith mme ra rekisa setsha sa 4795 moo ho tla ahwa sepetlele se ikemetseng.
- Lebatowa la 22 le emetse hore lekgotla la metse ya batho batsho (Township Board) ho tjhaelwe monwana ditsha tse 400 ha mmoho le tse 654 le sebaka la Bluegumbosch 199 ka pela Univesithi ya Foreisetata. Ka bophirimela ba Univesithe re sa emetse hore sebakanyana sa 652 le 71 tsa Witsieshoek di tjhaelwe monwana ho tswa ho kemedi ya ntshetsopele ya matlo (Housing Development Agency.) Ka pele ho setediamo sa Bluegumbosch, re filwe tetla ya ho aha letoto la mabenke setsheng sa 1 sa Bluegumbosch 199.
- Matlo a phaphosi tse pedi a ka bang 500 a qetilwe mane Bluegumbosch.
- Polasi ya Maruishoek e tjahetswe monwana le Kleinbegin ho ngatolosweng ha mabitla.
- Tse 2601 ho fannwa ka tsona tjena Bluegumbosch (917), Intabazwe (333), Tshiamo 189, Phuthaditjhaba (1115), Mandela Park (37) and Tlholong (10) mme re tla tswelapele ho dintsha jwalo ka ha ho dumetswe.
- Lemong se fetileng re buile ka kaho ya matlo a 226 ho Schoonplaat, mme ho fihla ha jwale a 145 a phethetswe, ha a 165 a ntse a le hotjhekelweng fatshe mothehong le 81 ha e so ahwe.

4 POLOKEHO YA SETJHABA, DIPALANGWANG LE TSHIRELETSO YA POLOKEHO

Ho sisintswe dimilione tse lekgolo le nang le metso e mene (104) tsa diranta

Pakeng tsa selemo sa 2013 ho fihlela ha jwale ka hare ho lefapha la tshireletso, dipalangwang le tshebeletso tsa tshireletso ka tataiso ya Moeketsi Lebesa, re fihleletse:

- Re kgonne hore re be le katleho ho tliša projeke tsa tshireletso ditseleng hoo ho re thusitse ho fokotsa kotsi tsa ditseleng le ho e ketsa lekeno la tšhelete tsa masepala ka jo katlatsa batho ba kgannang ka lebelo le hodimo.
- Masepala o mathuleng a ho theha lekgotla la dinyewe la masepala le tlang ho thusa ka dinyewe tsa batho ba tlotseng molao wa tseleng le ho kenyamolao tshebetsong.
- Karolo ya rona ya ho fokotsa ketso tsa tlolo tsa molao ke yo kenya khemera tsa dikgatiso tsa dinepe tsa CCTV tse mashome a mane a nang le metso e robedi dibakeng tse hlwauweng e le tsona tseo ho tsona ho etsahalang dintho tse mpe kapa tse hlwauweng e le dibaka tse fanang ka mathata. Tse mashome a mararo a nang le metso e meraro di tla kengwa mane Qwaqwa ha tse leshome le metso e robedi di tla kengwa Harrismith. Re na le kgahleho ya ho kenya tsa tlatsetso tse leshome le metso e mehlano ho tla kenyeletsa ho kengwa tse Kerstel.
- Ho kengwa ha puisano ya seyalemoya ya ho tlaleha dikotsi tsa mebileng tseleng tsa rona tse kgolo le dibakeng tseo dikotsi di etsahalang ka bongata e thusa hore ha kotsi e hlahile ba amehang ba phallwe ka nako ho thusa.
- Ho leano la ho ruta bana ho sesa, re thontse motho ya ba kwetlisang ho tola le ho baruta haholwanyane ka ho boloka metsi a matamong le dinokaneng.
- Ho hlahelwa ke madimabe ao tlokotsi eo re sa a bonang pele a etsahala, lekgotla le thontse Molawana Wa Boithaopo Wa Tsamaiso Ya Tlokotsi (Disaster Management Volunteer Policy) o batlang hob a thusa nakong tsa mahlonoko. Re kgothaletsa lekgotla le tlang hore bapatse mosebetsi wa baithaopi ba Tsamaiso ya Tlokotsi.
- Re fumane lengolo le re dumellang semolao hore re ka ba le sekolo sa ho rupella batho ka tsa mahlale a thwantsho ya ho tima mollo (Fire Training Academy) se entseng hore re be le banna ba eketsang basebetsi ka 12, batla sebetša. Ho rekwa ha Engine ya mollo ke masepala e ne e le ho kwala sekgeo se entseng hore ho be le ho tjha ha hlaha ka sehloho ho nkileng maphelo a batho ba rona polasing tse kang Harrismith lemong sa 2014.
- Ho sebetša mmoho le ho arolelana mehala dikopanong ho re thusitse haholo re le masepala.
- Ba fumane aparo tsa ho qwela ka metsing tsa batho ba ditimamollo nakong eo ba pholosang batho ba metsing ho kenyeletsa le tseo ba disebedisang ho hema le tseo ba disebedisang nakong eo ba leng tikoloho e nang le tšhefu.
- Ho tswelapele masepala o fumane sebaka seo bat la bea makoloi ao ba a hapileng hob a tlotseng molao mme se tla bulwa semmuso haufinyana. Ke ka botjhabela ba Unibesithe, mme re sa emetse hore ho tjhaelwemonwana karolo ya 71 ya Witsiehoek ho tswa hobaemedi ba ntshetsopelele ya matlo (Housing Development Agency). Mashebana le Bluegumbosch setediamo, re fuwe tumello yah o aha letoto la mabenkele karolong ya 1 ya Bluegumbosch 199.
- Matlo a makgolo a mahlano a matlo a diphaphosi tse pedi a qetilwe mane Bluegumbosch
- Re ikemiseditse ho aha sebaka seo diphoofolo tse kang dikgomo tse tlang ho fumanwa di lelera hohle motseng di tlang ho bolokwa teng mane Kerstel, mme re bona re tla boela re be le diteishene tse pedi tsa tlatsetso tsa ditimamollo mane Kerstel le Harrismith.

5 LEFAPHA LA TSA DITSHEBELETSA TSA SETJHABA

Ho sisintswe tekanyetso ya ditjhelete tsa tshebetso tse ka bang dimilione tse leshome le metso e mmedi tsa diranta

Re kgontshahatsa neho ya ho fihlella setjhaba ka diprojeke tse ntshetswangpele ke Lefapha La Ditshebeletso Tsa Setjhaba le tsepamisang maikutlo ntshetsopela ya setjhaba, ditsha tsa pokello ya dibuka, mabithleng ha mmoho le tshebeletso tsa basadi, bana le batho ba phelang ka bokowa, e leng fapha le eteletswengpele ke Cllr Masetjhaba Mosia-Lakaje.

Ntshetsopela ya Setjhaba e ikarabella ho ho bona hore hoba le fokotseho ya tshebediso e mpe ya dithefatsi le maano a hlokomelo ya Maqheku. Hona ho kenyetsa ho hokahanya mesebetsi ya mmuso le mekgatlo e seng ya mmuso ka diforamo tse fapafapaneng. Diforamo tsena di fuwe phephetso ya ho rala moralo wa bona wa tsamaiso ba itshetlehile ho Maano A Kopantsweng A Ntshetsopela (IDP) le ho fana ka tlhaisoleseding le tlaeso boemong ba profinsi le naha.

- Lefapha lena le netefatsa hore hoba le phano ya ditshhebeletso tsa tshireletso ya setjhaba ka diprojeke tsa batho ba hlophehileng le lepato la batho ba kojwana di mahetleng mme ho fihlela ha jwale ho se ho thusitswe malapa a mashome a supileng a metso e meraro. Lekgotla lena le etsa tsena tsohle ka tumello ya molawana wa batho ba senang le yona ya ho phoka boduma le ba kojwana di mahetleng (Pauper and Indigent Burial Policy) ba eteletswapele ke boetapele ba hae Motsamaisi wa Mosebetsi.
- Temohiso tabeng tsa mathata a setjhaba le tshebeletso tseo re fanang ka tsona di boetse di hlahella hape ho diprojeke tsa thuto ya mahlale a bophelo ka matsatsi a kang Mandela Day, International Older Person Day, International Grand Parents Day, The World No Tobacco Day le World Elderly Abuse Awareness Day. Tshebedisanong mmoho le Local Drug Action Committee le boraditamine ba lehae re kgonne ho fan aka lesedi ho batho ba makgolo a tshelatseng bao e bileng karolo ya maano a temohiso ka dithetefatsi le ho kwetelwa ha batho hoseng molaong. Boikarabello ba rona ho baholo ba rona ke ntho ya bohlokwa ke kahuna re kgothaletsang maqheku a rona hore ba nke karolo ho mekgatlo ya maqheku moo ba phehang le ho etsa mesebetsi ya matsoho. Papadi tse ikgethileng (Golden Games) tse etseditsweng Maqheku re bone baka bang makgolo a mabedi a nang le mashome a mahlano a nang le motso ba nka karolo papading tsa profinsi. Mme baemedi ba hloba tse robedi ba ile ba qothisa-na lehlokwa boemong ba naha.
- Tse ding tsa dintho tseo lefapha lena le batlang ho di fihlella ke ho ntshetsapele tsebo tsa batho tsa mahlale a bophelo ka dilaaborari. Ba bile le tshwaetso ho ntlafatsa thuto ya barutwana ba 20 879 bao re ba fileng dintho tsa ho ithuta. Re na le maano a mashome a mabedi a nang le metso e mene ao re fihlellang setjhaba ka ona ka ho ntlafatsa ho nehelana ka ditshhebeletso tsa dilaaborari. Ka maano a etswang ka hare ho dilaaborari re kgonne ho ngodisa ditho tse 1138 mme re kgothaletsa bath oho sebedisa dilaaborari. Masepala o ikarabella dilaaboraring tse tshelatseng mme palo ya boingodiso ba botho ba laaborari e nyolohile ka 1 706 le 4627 e le ya ba e sebedisang ka hare.
- Maano a bana aho balla ka hare ho laaborari a tshwetse bana ba 3960 molemo. Re na le dintso tse bapalang tsa bana (toys) tse 154 le tse 824 tsa maano ha dikolo di kwetswe tseo ho dikenya tshebet-song ho hlokalalang dikete tse lekgolo le mashome a mahlano a nang le metso e robedi selemong se fetileng sa ditjhelete. Re na le batataise ba Batjha ba tshelatseng laaborari ho thus aka hore laaborarari e sebediswa jwang.
- Lefapha la rona la profinsi le nehelane ho dilaaborari tsa rona dibuka tse 2090

Ditshebeletso tsa mabitla:

- Re beheletse ka thoko mabitla a ka ballwang ho sekete le mashome a mabedi a nang le motso o le mong dibakeng tse latelang Makwane, Bluegumbosch, Intabazwe, Harrismith, Tshiame, Kestell le Tlholong, bakeng sa mapato ho kenyeditswe nakong tse ding ho ntsha metsi ka mabithleng
- Re ile ra hlalosa morero wa rona wa ho atolosa mabitla dibakeng tsa bodulo, ntshetsopela ya dibaka tsa bodulo le taba tsa setso re ithlopela dilemong tse tlang.

- Masepala o batla ho ntjhafatsa le ho kampelwa ha mabitleng le disebediswa tsa teng, re sa bua tjena, batho tla etsa mosebetsi ona ba se ba hlwaiwe ho kampela mabitla a Bluegumbosch, Intabazwe le Kestell.

Basadi, bana le batho ba phelang ka bokowa:

Ho lemohisa batho ka ditokelo tsa basadi, bana hammoho le batho ba phelang le bokowa ke taba ya karolo ena ya lefapha. Masepala o fihlelletse le ho kenya tshehetsong dintho tse latelang:

- Masepala o kgonne ho nehelana ka disebediswa tsa batho ba nang le bokowa le dintho tseo bana ba baralo ba sa boneng ba di sedisang ho ithuta ho bala le tse ithutang tsa bana ba 25 ba phelang le bokowa tshebedisanong mmoho le South African National Council for the Blind
- Nakong ya ho keteka kgwedi ya BoMme re ile ra keteka re tsepamisitse maikutlo a rona ho basebetsi ba masepala wa rona wa BoMme ka ho bane ba bapala karolo ya bohlokwa setjhabeng moo e leng bomme, dikgaitsemi, bomangwane, bagotsi, baetapele, bonkgono, batjhana, dingaka, baoki, bommakgwebo, bahlokamedi, baetapele, mafika a setjhaba sa bo rona a ratang a sa sebe tshobotsi. Ka nako tsohle ba dula ba eletsa le ho ba batataise maphelong a rona. Kgweding yona eo, lefapha le ile la keteka ka hore le qoqe ka ditaba melawana e latelang Gender based Violence Act, Domestic Violence Act, Maintenance Act le ho kenyeletsa Municipal IDP le bo mme ba 100, ho kgothaletsa bo mme hore ba batle le ho fumana tsebo e ntle mathateng a malapa. Ho ya pheletsong ya kgwedi ya BoMme, basadi ba tlase dilemong ba ka bang 120 ba ile ba bontsa tsebo tsa bona tsa ho ikonka sethaleng ba bontshang botle ba bona. Ba ne batswa mekgatlong e seng ya mmuso, lefapheng la dipapadi, bonono, setso le boithapallo. Ho tiisa taba tsena ba ka bang 130 ba ile ba nka karolo moo ho neng ho fanwa ka tlhaisoleseding ka tokelo tsa basadi.
- Leano la ho thusa bahlolohadi le ntse le tswelapele moo re seng re fihlelletse mabatowa a 17 ho fihla hajwale, moo re fileng batho ba 40 tsebo ya temo le dipeo.
- Re file barutwana ba phelang le bokowa ba ka bang 62 monyetla wa ho ithuta ba le mosebetsing ho civil and kaho.
- Batho ba 48 ho kenyeletsa ditsha tse hlano tsa batho ba phelang kle bokowa ba ile ba ba rupellwa hore na ba lokela ho ntshetsa pele meralo ya kgwebo tsa bona le ho theha mekgatlo ya bo rakgwebo ba ikopantse. Re ile ra tshwara le dinako tsa ho arolelana tsebo bakeng sa basadi ba 46 beneficiaries ba unneng molemo moruong. Tshebedisano mmoho ya mafapha a mmuso ho bohlokwa e entseng ho mafapha a lefapha la temo, ntshetsopele ya mahae, lefapha la kgwebo tse nyane, bohahlaudi le taba tsa mebuso ya marena DESTEA, mekgatlo wa batho ba nang le bokowa (Disabled People of South Africa (DPSA), ntshetsopele ya setjhaba, lefapha la taba tsa mahae le lefapha la maqheku le dikgutsana SASSA le amang.
- Re bile le thupello ya batho ba bang lekgolo ho tswa ho mekgatlo e seng ya mmuso ho ba ruta ka bo haholwanyane ka melawana ya tekatekang ya botona le botshehadi (Gender Based Acts) ka Casual Day, le ho kenella ntshetsopeleng ya ho nyolla mokotla bakeng sa batho ba phelang le bokowa ka ho rekisa pampitshana tse 20 000 tse kgomaretswang makoloi ho tswela Reikamohetse CBO le Lebone CBO tsena le batho ba phelang le bokowa ba 129.
- Re bile le letsholo la ho lemohisa batho mofetshe wa letswele moo re fihlelletseng batho ba ka bang makgolo a 900 moo teng batho ba ka bang 700 entse diteko mafung a fapaneng, 557 ba ile ba sheba mofetshe wa letswele, bomme ba ile ba etsa diteko tsa mofetshe wa molomo wa popelo ha bo ntate ba ile ba etsa ya botoneng, diteko tsa lefu la lefuba, phallo e hodimo ya madi, lefu la tswekere, Diteko tsa lefu la kwatsiyabosollahlapi, diteko tsa mahlo, bohlweki ba lehano le ho ntsha meno. Re kgothaletsa setjhaba hore se tsebe boemo ba bona ba ba bophelo, ho ikwetlisa ka mehla le ho ja dijo tse nepahetseng bakeng la bohle.

- Re kgodisehile hore Sediba Day Care e Ward 22 e sebetsa ho imolla batswadi ba dulang Tshiame B, e hlileng ka ntlafatso ya Sediba holo e bojeng ba dimilione tse 11 tsa diranta.

"A nation that does not take care of its youth has no future" Mopresidente wa nako e telele wa mokatla wa ANC OR Tambo o kile a realo. "Setlhaba se sa hlokomeleng barjha ba sona ha se na bokamoso."

6 LEFAPHA LA MOTLAKASE:

Ho sisintswa dimilione tse ka bang 482 tsa diranta

Ka baka la hore baahi ba batla motlakase o mongata re bone ho hloka hore thehe lefaphanyana le tla shebana feela le ntho tse amanang le motlakase, ka tebello ya ho potlakisa phephelo ya motlakase mmet-seng ya mahae. Lefapha le eteletsweng pele ke Tumelo Thebe le fihleletse:

Re rata hore baahi ba Maluti-a-Phofung ba re inele matsoho metsing ka kgino ya ho abela batho ba kojwana di mahetleng motlakase wa mahala lebaka e ne e le hobane masepala a ne a sebetsana le ho shebana le dipampiri ho sheba hore ke batho ba bakae ba unang molemo leanong lena. Re tshepisa hore dintho di tla kgutlela setlwaeding mme bohle ba lokelang hoo o fumana ba tla o fumana.

- Metlakase ya Eskom e fetotsweng le ho kenya metlakase e fehlwang ka letsatsi ditoropong tse tharo ho fokoditse tshebediso e sekgahla ya motlakase mme re kgonne ho fokotsa hodima mokitlane wa rona wa Eskom. Ka ho atolosa le ho fumahala ha mehlodi e meng e kang kgase tshebediso ya motlakase e ile tlase haholo. Mokitlane wa Eskom o ntse o sa re jese ditheohelang masepaleng ona.
- Mmuso wa naha o tsetetse haholo ho ahweng ya seteishene sa motlakase moo batho ba lehae ba un-neng molemo ho yona projeke ya mopresidente. Ka ho phethelwa ha projeke ena ho lebeletswa hore ho tla ba le phephelo e kgolo ya motlakase ho latela ka moo masepala o hlokanang ka teng mme re obela Mopresidente Zuma "Msholozzi" mahofi, jwalo ka ha a tiiseditse MaAforika Borwa hore ha ele hohwa ha motlakatse metseng ya rona ka baka la ho imelwa ha e satla etsahala. Seteishene sa motlakase se tla hokahangwa ka 2017 lehoja e meng e tla qala ka ho kengwa dintho tsa phephelo. Hona ke pale e monate eo re buang ka yona.
- Ho etswa ha dimitara tsa 'smart meters' le disebediswa tsa tsamaiso ya motlakase ke dikhampani tsa matsete tsa Matjhaena ho ntshetsopele ya moruo e tla thusa masepala ho potlakisa ho kenya dimitara tsa 'smart meters' le phephelo ya motlakase dibakeng tsa mahae le metseng ya batho batsho e ntseng e thehwa kapa dibaka tsa bahai tse ntseng di ntshetswapele. Kgato tsa ho tlisa dintho botsitsong eo re e nkile lemong se fetileng hore thusitse ho phutha lekeno ka tshebediso ya motlakase empa re ntse re fuputsa bohle ba hoketseng motlakase o seng molao kaha reba le mokitlane o tsosang wa Eskom ka baka la bona.
- Ho khothotswa ha dibaka tse rekisang motlakase ha se ntho eo re tla elalla ka mmele. Kopo ya setjhaba ya hore ba batla dibe teng mabatoweng ke ho ba thusa hore base lefelle dipalangwang ha balo o reka.
- Masepala o bone hore a boloke motlakase ke hore a sebedise motlakase o fehllellwang ka letsatsi mane Makgolokweng. Mme setsi seo se tla ahwa ke RAM Electricity ka thuso ya ditjhelete tsa Simcoe Renewable Energy Corp ho tswa Canada. Ditjhele tsa tshebetso di lekanyetswaho dibilione tse 2,1 mme batla theha mesebetsi bakeng sa batho ba 500. Mme ba bona batho bao ba 250 ba tla fumantshwa mesebetsi ya moshwelella. Hona ho tena ho phethahala ka baka la Ekhaya Pty Ltd tshebedisanong mmoho le ENVESTO AFRICA tsamaisong ya Twinpeak Technologies Pty Ltd.
- Re iteletse ho thusa baahi ba B-Strong ka kgokahanyo ya motlakase malapeng ka tekanyetso ya ditjhe-

lete tsa dimilione tse 20 tsa diranta.

7 LEFAPHA LA MARANGRANG A MOTHEO

Ho sisintswa tekanyetso ya dimilione tse ka bang mashome a robedi a nang le metso e mene

- Ho phethelwa ha hokengwa ha tsela tsa setene mane Disaster Park, Intabazwe, Phuthaditjhaba, Tshiame B le Turfontein etswanela hore e be bopaki ho bontshang hore re ntlatatsa ditsela ka hare ho metsana ya rona e batho ba unneng molemo ho onaba ka bang 414 ba tlatsitso e leng bane ba batho ba phelang ka bokowa.
- Re thehile mesebetsi bakeng sa batho ba ka bang 196 ho tswa projekeng ya phephelo ya metsi e phethetsweng Phuthaditjaba, Sterkfontein le Raw Water Abstraction.
- Diprojeke tsa dikgwerekgwere tse phethetswe ka kaho ya matlwana a ka bang 14 000 a mane lebatoweng la 2, 31, 32, 33 le 35. Diprojeke tsena di thehile mesebetsi ba keng sa batho ba 651 ba lehae ho kenyeletswa bao eneng e le ba projekeke tsa setjhaba tse kopantsweng.
- Ka kadimo e ka ntle ya ditjhelete e ileng ya nkuwa ho qetela ho hlabolla meaho ya masepala, re kgonne ho etsa mesebetsi ya tikoloho eo re tshepang hore hona hot la etsa sebaka sa tshebetso se be setle.
- Re kentse mabone a motho wa mmona a ka bang 153, e leng projeke e untshitseng molemo batho baka bang 95 ka hob a fa mesebetsi mme bohola ba bona e ne e le batjha mme e qetetswe ka kgwedi ya June lemong se fetileng.
- Dimilione tse ka bang 20 tsa diranta di tsetetswe kahong ya seteishene se senyane sa fehlello ya motlakase, mme se kgonne ho etsa batho ba Tshiame ba fumane phephelo ya motlakase. Le ha hole jwalo taba ya hore ho na le batho ba kgonang ho ipha motlakase ntle le molao e ba le ditlamorao tse mpe ho marangrang a motheo ka disebediswa tsa phephelo tse imelwang. Re kgothaletsa batho ho nka karolo ho lefeng ditshebetso tsa bona hore ba fumane tse phethahetseng.

Lefapha le ntse le tswelapele mme le qadile ka ho etsa diprojeke tse latelang

- Sebaka sa Bluegumbosch sa dipapadi tsa ka tlung le boithapallo se lekanyetswang ho boleng ba dimilione tse ka bang mashome a mabedi a nang le metso e robong eo e leng fela boemong ba moralo le hore ho thongwe motho ya tla e aha.
- Lefapa le kentse tshebetsong ho kampela le ho ho ntshetsapele marangrang a motheo dibakeng tsa mabatleng ohle ka boleng ba dimilione tse tseletseng (6) selemong sa jwale sa ditjhelete emba bana le projeke kakaretso ya boleng ba dimilione tse ka bang mashome a mabedi a nang le metso e meraro.
- Dimilione tse ka bang 7 fehelwana 7 (7.7) di tla lebiswa ntshetsopeleng ya setediamo sa Intabzwe lemong se tlang sa ditjhelete.
- Dimilione tse ding tse supileng di tsetetswe ho leba kahong ya boemelo matekesi mane Harrismith e tlang ho ja dimilione tse leshome le supileng ka ho fela, ha e Phuthaditjhaba teng e tla ja dimilione tse leshome le metso e mehlano tsa diranta mothating wa jwale.
- Ka ho etsa hore setjhaba se nke karolo maanong a mmuso re kgonne hore re fihlelle ba bangata ka hare ho masepaleng, mme re utlwile hore hlokeho ya mabone ya mantlha ke mabone-a-motho-wa-mmona metseng ya rona ya mahae. Sepheho sa masepala ona ke ho tswelapele ka ho kenya mabone-a-motho-wa-mmona dibakeng tse kgolo tsa Masepala wa rona.
- Ho nehelana ka fihlello ya ditsela, re mohatong wa boraro wa ho kenya ditsela tsa Disaster Park setene, Phase 1 ya Namahadi e kentswe tsela tsa setene le le mokgahlelo wa bohloko wa tsela ya Kestell

ya boleng ba 2.6 milione, 12 milione le 11 milione ka ho lekana e le tshelopele ya tsela ya setene ya Phuthaditjhaba ka dimilione tse ka bang 12 mokgahlelong wa yona wa bnoraro.

- Malapa a ka bang 105 a unne molemo ho tswa mokgahlelong wa 11 ya ho kenya matlwana a mekoti mane Owaqwa tsa disunitse tse ka bang 7778 le tse 2222 tseo di sa ntsaneng di tlo latela, ho boleng ba dimilione tse ka bang mashome a mane a nang le metso e tsheletseng lemong sena sa ditjhelete.
- Selemong sena sa ditjhelete re phethetse mokgahlelo wa bobedi wa ho hlabolla mararang a motheo a ditsha tsa bafu, phano ya ditshebetso tsa dikgwerekgwere ho metse e ka bang 650 mane Mandela Park jwalo ka ha re se re hlalositse mabone a 153 a motho-wa-mmona.
- Diprojeke tseo di ntseng di le tlasa kaho le ho hokahangwa ha metlakase le lefapha la motlakase le hlabollo ya ditsela e maqalong a yona mme re thabetse kaho ya tsamaiso ya dikgwerekgwere Lusaka.
- Re fellwa ke mantswe ha re lokela ho leboha dithuso tsa Mopremeiri wa rona wa Freisetata ha a thusitse ka hlabollo ya Seterata sa Percy, sa Alexandra le McKhenzie sa boleng ba dimilione tse mashome a mabedi jwalo ka ha a ile a tshepisa Puo Ya Hae Ya Boemo Ba Profinsi. Re lemohile hore projeke e na e thakgohile mane Harrismith.
- Kaho ya sepetelele se ikemetseng mane Harrismith e mathuleng a ho phethelwa.
- Kaho ya holo ya Lusaka le Monontsha e boleng ba dimilione tse ka bang leshome le metso e meraro kang le nako ya ho hlwaya batho ba tlang ho sebetsa projekeng eo.

8 KAROLO YA METSI A MAP

Ho sisintswa kabo ya ditjhelete e ka bang dimilione tse lekgolo le mashome a supileng (170) tsa diranta

Ka nnete komello ha e ya tliša tahlehelo ya mesebetsi feela le ho diha moruo wa metse ma hae empa o entse hore bophelo bobele thata, Mopremeiri o ila bua ka ntho e tjena puo ya boemo ba profinsi.

Re karolo ya diprofinsi tse hlano tse amehileng komellong ena e soto mme re dumela hore masepala o fanne ka diphallelo tsa dithuso ho ba amehile ka thuso ya lefapha la metsi le dikgwerekgwere ka hore letona Nomvula Mokonyane a tusetse:

- Re fumantshitswe dimilione tse 20 tsa diranta bakeng tsa ho lwantsha komello ena kamora hore hlarelle re le masepala o amehileng haholo. Ra ba ra fuwa traka tse 16 tse tsaisang metsi ka matsatsi ohle. Dinka metsi a ka bang 3.7 mega litres (dimitara tse milione) ka letsatsi. Ke fellwa ke mantswe ha ke lokela ho leboha bakganni ba ditraka tseo
- Re leboha thuso ya Gift of the Givers, Shoprite, TFS Wholesalers, AJ Mining le mekgatlo e meng e mengata.
- Re bile le metsi ao re a tshiekollang ho tswa fatshe mane sepetelele sa Mofumahadi Manapo Mopeli le Fika Patso le bakeng tse ding ho thusa nakong tsena tsa mahlonoko.
- Ditho tsa Joint Operation Centre bakeng la tloko tsi ya metsi basebeditse ba sa emise ho thusa setjhaba ka metsi.
- Re sa shebisisa maele a tekilweng kapele ho rona kopanong ya komiti ya majoro ao ka ona re ka bonang re fihleletse tharollo ya moshwelella ya ho lwantshana le phokolo ya metsi. Ke rata setjhaba se tsebe hore nakong ya dilemo tse leshome re tlo boel re tobana le komello e ngwee mme re lokela ho ihlopha e sale ha jwale.

9 MAANO KAPA PROGRAMO TSE IKGETHILENG PHAPHOSING YA MAJORO WA PHETHA HATSO:

Ho sisintswe dimilione tse mashome a mararo a nang le metso e mehlano (35) ya diranta

Re ya re sa kgutlele ntshetsopeleng ya batjha le ho fetoleng maphelo le bokamoso ba bona ka ha ke bae-tapele ba ka-moso-mme ba labalabela makgulo a matala.

"A nation that does not take care of its youth has no future" OR Tambo "Set-jhaha se sa tsoteleng batjha ha sona ha se na bokamoso"

"The doors of learning and culture shall open to all" Freedom Charter

Menyako ya thuto e tla buleha, mme e bulehele bohle

Ditjhelete tsa sekolo le monyetla ya ho ithuta o le tshebetsong

Ho sebetsana le hlokeho ya tsebo ya mesebetsi masepaleng wa lehae wa Maluti-A-Phofung re tllile ka leano la ho abela bana ditjhelete tsa hoya dikolong tse kgolo mme re shebane le bana ba tswang malapeng a kojwana di mahetleng. Leano lena la Majoro la ho abela barutwana ditjhelete ke leano le letle la ho suthumetsa batjha motjeng o nepahetseng.

Ka baka la diphephetso tsa moruo tseo batjha ba bangata ba tobaneng le tsona ba se ba le lesisitheo hore ba ka ntshetsapele dithuto tsa bona makaleng a dithuto tseo ho thweng ke tse hlokolosi e bile dileqeme jwalo ka tsekang Temo, Bohahlaudi, le Enjinereng ke ka hona re kgothaletsang batjha ho kgetha dithuto tseo re reng di le qeme e le hape hare potlakisa kgolo ya moruo wa masepala wa Maluti-A-Phofung, re nka karolo kgolong ya lekeno la moruo wa hae - Gross Domestic Product of South Africa.

Ho fihla mothati wa jwale re se re thusitse barutwana ba ka bang 455 bao re ba lefelletseng di-unibhesithi tse fapafaneng moo ba kenang ka matsatsi o hle; ka ho qolleha dithutong tsa temo, bohahlaudi le tsa indaseteri

Masepala o thehile maqhama le ditsha tsa thuto e hodimo tse ka lekanyetswang ho 16 naha ka bophara. Ditsha tsena di na le barutwana ba rona ho latela palo ena:

- University of the Free State e nang le barutwana ba 286
- Central University of Technology e nang le barutwana ba 61
- University of Johannesburg e nang le barutwana ba 33
- North West University e nang le barutwana ba 15
- Tshwane University of Technology e nang le 14
- Vaal University of Technology e nang le 12
- Wits University e nang le 09
- Durban University of Technology e nang le 05
- University of South Africa e nang le 04
- University of KwaZulu Natal e nang le 06
- University of Pretoria e nang le 04

- Stellenbosch University e nang le 02
- Mangosuthu University of Technology e nang le 01
- University of Cape Town e nang le 01
- Westline Aviation e nang le 01
- Taung Agricultural College e nang le 01

Ditekanyetso tsa ho tloha ka 2013 – 2016 di ya fapana ho tloha ho thakgotswe leano lena, Dimilione tse 5 tsa diranta di tsetetswe ho barutwana ba 110 ka selemo sa ditjhete sa 2013/2014. Selemong se latelang seo sa 2014/2015 re ngodisitse barutwana ba 207 ka dimilione tse 9 tsa diranta. Ka selemo sa jwale sa ditjhelete 2015/2016 re beheletse ka thoko dimilione tse 60 tsa diranta pakeng tsa barutwana ba ka bang 455.

Selemo sa ditjhelete sa 2015/2016 ke seo ka sona re bileng le kabo e kgolohadi ya projeke ya Majoro moo a nehelaneng ka ditjhelete hore bana ba kojwana di mahetleng ba ntshetsepele dithuto tsa bona e ka leka-nyetswang ho dimilione tse 60 tsa diranta. Lebaka ke ho bane batjha ba bangata ka hare ho Maluti-a-phofung ba bontsha tjangtjello ya ho batla ho ntshetsa dithuto tsa bona pele.

Dipalopalo di bontsha hore ho tloha ka 2013 ho fihlella hona jwale masepala o entse ditekanyetso tse ka lekanyetswang ho dimilione tse ka bang 74 tsa diranta e sebedisitswang ntle le ho ipona molato thutong. Hona ho bontsha hantle ntle le tshabo kapa ho kgesa hore masepala o ntse o ikobela kgoholetso ya Moprosedente ya kgabane Ngaka Jacob Zuma e tsheditsweng ke Mopremiri wa Foreisetata ya kgabane Ace Magashule e reng thuto e lokela ho ba hodimodimo tse etswang ke masepala tsa lehae, porofinsi ha mmoho le mmuso wa naha e leng se sisintswe ke Freedom Charter.

Karolo e bapalwang ke leano la ho ruta batho mosebetsi ba se ba ntse ba sebetsa (internship) ke hore masepala a kgone ho leotse mehoma ya bona ho kena kgabong bakwetlile sebe le ho tiisa palo ya basebetsi mme barutwana ba sa tswa fumantshwa mangolo a bona a thuto tse hodimo ba ka bang 100+ ba fumantshisitswe monyetla wa ho sebedisa tsebo tsa bona leanong lana la Internships and Learnerships le tliwang ke Masepala le kantoro ya mopromiri. Ho leano lena ba ntse ba kgona ho ya hae ha kgwedi e fela motho ka moo a phokothetse mokgolo wa dikete tse tharo le makgolo a mahlano (R 3 500.00) le ho fihla ho tse tshetseng (R 6 000.00) hona ke ho latela hlokeho le hore ke tshebetso ya mofuta mang eo ba e etsang.

Mekgwa ya setlamo ya dikamano tse lokelang ho ba teng tshebedisanong ya mafapha ohle a mmuso ke emeng eo rona re tataiswang ke yona le ho ikobelang yona. Ka thuso ya kantoro ya Mopromiri re kgonne ho fa barutwana ba bararo mohletla wa hore ba lo ithuta ntshetsopele ya disebediswa tsa marangrang - software development - ba keng la kgwedi tse tsheletseng mane Tech Mahindra e fumanehang naheng ya India. Mabitso a barutwana bana ke:

1. Mokolokolo Neo Precious
2. Mohoje Dimakatso Joyce
3. Shabalala Machabe Patrick

Barutwana bana ba phethetse dithuto tsa bona ka katleho mme ba entse kgomo boela hae o hodile ka polokeho e hodimo mme ba bohetse malala a laotswe hore ba thuse masepala ka tsebo tsa bona hore o ka quthisana lehlokwa le dimasepala tse ding tabeng tsa marangrang.

- Ketelo ya dikolo tse fapaneng re kgothaletsa barutwana ho sebetsa ka thata dithutong tsa bona e le hob a fa tshepo le hoba ruta le ka monyetla e teng ya dithuso tsa ditjhelete.

- Re ithutle tse ngata ho batjha ka hore majoro a dule fatshe a bua le bona (Youth one on One), le ho ba dumella ho mmona ka nako tsohle.
 - Ka tataiso ya mesebetsi eo baka e latelang nako e tlang, masepala o thusitse Gift Mazibuko, morutwana wa Civil Engineering mane Itemoheleng Campus ka ho mofa ditjhelete yah o palama kgwedilekgwedi ho tloha Harrismith hoy a Kestell mme ra bohela ra nka boikarabelo bah o morekela Smart card.
 - Re ile ra thusa ka ho hlophisa lepatso la Maserame Mbele ya ile a betwa a bolawa ka sehlooho mane Bluegumbosch. (Ha moya wa hae o robale ka kgotso)
 - Ho tsa thuto re thusitse Victor. Ganya wa Kerstell ka ho mongodisa Maluti TVET College ho re a etse lengolo la Public Management.
 - Re se re ile ra bolela hore re thusitse batjha ba robedi ka ho ba lefella ditjhelete tsa sekolo ho tsa mokotleng wa majoro le ba bang ba bangata bao a ba thusitseng ka mora ho kopana le bona kopanong tsa pitso ya setjhaba le ho nka karolo maano a mmuso setjhabeng.
 - Phaposi ya Majoro e tsebahaditse leano la ntshetsopele ya rakonteraka (Contractor Development Plan) ka tekanyetso tse ka bang dimilione tse leshome le metso e supileng (17).
 - Leano Ntshetsopele Ya Rakonteraka (Contractor Development Plan) le radilwe ka tsela ya hore e be tsela ya ntshetsopele ya dibaka le dintho tsa tshebetso tsa masepala e le ho potlakisa kgolo. Ho beha tshebetsong leano lena ke ho ikobela ntlha tsa mantlha tse robong tse hlakisitsweng ka hare ho puo ya boemo ba naha ka tebelo ya ho fihlella tekatekano moruo, theho ya mesebetsi, ho beha batho setswaneling le kgodiso ya moruo.
 - Borakgwebo ba ikopantseng ba ka bang (Cooperatives) tse ka bang 15 masepala o dithusitse ka ho ba kenya tshebedisanong mmoho ya maano a ho taka ditsela, ho kenya matshwao a matjha, ho tlosa jwang, le kaho tse nyane tse ba thusa ho eketsa dintlha tsa bona tse ka bontshang ho fumana mesebetsi e meholo. Ho fihlela ha jwale re se re bone ntlafatso ya masepala ho tloha Unibesithi ya Foreisetata moo tsela e ntseng e tsoseletswa botjha le ho hlokomelwa.
 - Lenane le atelositsweng la mesebetsi ya setjhaba (Expanded Public Works Programme EPWP) ka hare ho masepala wa rona le kgonne ho ka theha mesebetsi ba keng la batho ba ka ballwang ho 3000 baneng ba hlwekisa mabitla le ntlafatsong ya masepala ka tekanyetso ya ditjhelete e ballwang ho dimilione tse 4 tsa diranta moo batho ba 175 ba unneng molemo e le ho tlatselisa le anong la provinse la hlabollo ya metse ya batho ba batsho (EPWP township revitalisation) e qadileng ka April mane Tshiamo le Qwaqwa ho ditoropong tse ding btsa provinse. Re lokela ho ananela ditsela tsa dipalangwang tse entshweng ka basebetsi ba kgobokanelang mesebetsi hore o phethelwe hantle jwalo ka ha Mopromiri a sisintse. Re tla tswelapele ka diprojeke tsa CWP tse thakgotsweng ke kantoro ya majoro wa phethahatso e le ha a batla ho fedisa bofuma.
 - Diprojeke tsa ho beha hlokeho ya mesebetsi motjeng o nepahetse re kgonne ho theha diprojeke tse kang 'Cash for waste' e fuweng dimilione tse 5 tsa diranta moo batho ba 175 ba unneng molemo, le 'Mayoral Project' moo batho ba ka bang 350 ba fumaneng mesebetsi moo ho neng ho beheletswe ka thoko tjhelete ya tshebetso e ka bang dimilione tse 5 tsa diranta.
 - Re tsetse dimilione tse 20 tsa diranta thehong ya mesebetsi le taolo ya ditjhelete.
 - Ha rena le IGR, re ile ra memelwa le hona ho kgothaletswa hore memela bohle ba nang le tsebo ya ho sibulla mehopolo e metjha e tla ntlafatsa phano ya ditshebeletso ho tse latelang:
- Innovative Solutions Reducing the cost of Delivering Services
 - Innovative use of ITC for Effective Service Delivery
 - Innovative Service Delivery Institutions le
 - Innovative Enhancement of internal Systems of Government

Mekgahlelo e ka hodimo e etseditswe hore motho ka mong a ngodisitsweng kapa a sa ngodiswa a tle ka

maano a matjha potlakisang le ho ntlafatsa phano ya ditshebeletso.

Tlhahisoleseding e batsi. Batho e sa le ba dumellwa ho e kenela ho tloha ka 08 April 2016 mme e tla kwala ka 12 Phato 2016, re kgothaletsa balepi ba mahlale masepaleng o na ba kenele hlodisano tseo tsa Public Services Innovation Awards.

Mme mohopolo o mong le o mong o amohelehi mme ha o hloke hore motho a ka ba le tjehele hore a bone hore o tla sebetsa kapa tjhe. Etela www.cpsi.co.za bakeng la baahi e seng feela ditabeng tsa ho tisa phano ya ditshebeletso empa hore re be ntswe leng molemong wa semoya. Ho fihlela ha jwale ketelo tse-na di ne dintswekera ho fihlela ke qetella ke nehelana ka dibelele dikerekeng tseo di neng di re thusa ka thapelo mathateng ao masepala aneng a kopane le tsona

• Ketelo ya dikolong ho kgothaletsa barutwana hore ba sebetse ka thata le ho ntlafatsa sephetho sa bona dithutong e le tsela ya ho ba fa tshepo le ho ba ruta ka menyetla e teng haholo ya hore ha ba ka phomella dihlopheng tsa leshome masepala le mafapha a mang o tla ba lefella dikolong tsa thuto e phahameng. Phaphosi e ka hare ho ya Majoro e ikarabellang ho ho fihlella setjhaba, ho thusa bana ba kojwana di mahetleng ka ditjehele tsa sekolo le tataiso ya mosebetsi o napehetseng e tswela pele ka tseo le ho aha tshebedisano mmoho le makala a mang a sebetsanang le maano a ikgethileng.

Ho nehelana ka tshebeletso ho setjhaba hore re mathele dithlokong tsa bona hantle lekala la 'HIV/AIDS Unit' le tsamaisong ya Mme Puseletso Mokoena le re thusitse selemong sa ditjehele sa 2013/2014 ka diratswana tsa dilemoruo, ho theha makala a makgotla a AIDS mabatoweng a fapaneng, ra abela dikliniki peo ho kgothaletsa batho ho phela ka mmele e atlehileng e fumana phepo e ntle.

Ntshetsopeleng ya ho jala peo ya lerato ho maqheku ya rona re ile ra etela kopano tsa bona ho ithapol-la le phepo 'luncheon clubs' moo re ba abetseng dikobo. Ho tswelapele re tshwere matsholo a kang a (matsatsi a 16 a kgahlano le tlikefetso) 16 Days of Activism, Letsatsi la lefatshe la kwatsiyabosollathapi (World AIDS Day) le hlokomediso ka mofetshe (Cancer awareness) ao ho ona re neng re a roelana le hore setjhaba se kopane. Selemong sa ditjehele sa 2014/2015 re thakgotse dipuisano ka morero wa ho tlosa kgethollo ya batho ba phelang le kokwana ya HIV/AIDS.

Ho kgotlisetsa setjhabang ka phihlello ya setjhaba ka makumane a weleng tafoleng ya bao re ba fang hore ba re etsetse mosebetsi (service providers) re kgonne ho thusa Raymond Seboko (Mofomo construction), Deena Pillay (TAD Consultancy), Madoda Khoba (Group Two Consultancy), Vukani Buthelezi (Buthelezi Ambulances), Ntsane Mopeli (M2T), Mnqayane (Mnqayane Construction), Vijay Haarjoon (SA Clothing), Mei Salemane, Paseka Mosea, Thebe Ketsise (ROSPA Trading), Altymax, Simphiwe Nkanbinde, Mike Liebenberg (Taxi Association), .

- Ka nako tsohle re leka ho ba le dikopano le borakgwebo mme re tshepa hore kgato tsa rona di tlisitse hore re ka bua lentswe lele leng le boitshepo re re: "mmoho le bo masepala ba le hae re ka ntshetsapele Maluti-a-Phofung hore e be sebaka seo bohle re batlang hore e be sona."
- Re ananela mosebetsi o etswang ke bahlokomedi ba mabatoweng (Ward Based Care Givers), (Foramo ya mokgatlo wa AIDS wa lehae (Local Aids Forum) le mapatlelo a tshoseletso ya tsebo ya botle le bobele (Moral Regeneration) tse thusang batjha ba rona ba wetsweng ke kgoba tsena.
- Moo ho kgonehang, kantoro ya majoro e thusitse ka ditlhopiso tsa mapato ho ba kojwana di mahetle-ng mme ha ngata tjehele tsena Majoro o sebedisa tjehele tsa lapa la hae le hoja nakong a sebetsa mmoho le borakgwebo le mekgatlo ya setjhaba e thusang babo mofu.

- Thehong ya komiti tsa setera le seterata tse shebanang le ho hlwaya malapa a batho ba hateletsweng a bile a hlokanang dithuso le ho thusa ka hore ba bone tikoloho e hlwekile.
- Re netefatsa hore dipalangwang tsa masepala di hlahlobuwa kgafetsa e le ho netefatsa hore disebediswa tsa rona di maemong a matle le ho netefatsa hore dikoloi di sebediswa ke batho ba dumeletsweng semolao.
- Re ahile setsha sa bana e leng 'Maqhekung Creche,' ele projeke e salletseng hanyane e qetwa mme e tla sebediswa molemong wa baahi ba Maqhekung mona Phuthaditjhaba.
- Phaphosi ya Majoro e tla dula e etella mapolasi jwalo ka ha re se re ile ra etela Gedult Farm, Prefet Farm le Eerste Geluk Farm re mona Maluti Farm, ho netefatsa hore re tla dula re fihlella dibaka tsa mapolasi.
- Mokete wa selemo le selemo se bana ba mabatowa ohle le mokete oo bana ba tatelang hore o ketekwe nakong ya keresemose. Katleho ya mokete ona wa majoro wa phethahatso ke dintho tsa bana tse bapalang tseo re di fumanang ho tswa ho bo rakgwebo mme re kopa e sa le jwale dithuso tsa dimpho ba keng la 'Kids programme.'
- Nakong tsa mahlonoko, re lokela ho ananela borakgwebo ba thusitseng ka ho ahela malapa a neng a tsielehile matlo ka mora hore majoro wa phethahatso a ba kope.
- Dihlodisano tsa bolo ya maoto ka hare ho mabatowa a kang a Matsikeng le Lusaka
- Re ne re ihlomme ka setsotswana ketekong ya ho ikgopotsa matsatsi a bohlokwa a kang Youth Day, Mandela Day, International Nurses Day, Consumer Rights Day le a mang a bohlokwahadi.
- Ha re dihela dikgala selemong sa ditjhelete, re tla ba le seboka sa batjha (Youth Summit) ha mmoho le sa marena a setso ho tla ka moralo wa lemo tse hlano tsa masepala bakeng sa ho thusa ho fetola le ho ntshetsapele masepala.
- Tseleng e tswelang pele ya ho kgutlisa boitshepo batjheng, Majoro wa phethahatso o tsheheditse Sithabiso Ntlelele wa motsana wa Molapo, mohlankana ya tswang ntlwana-tshwana hore a ithute mosebetsi kantorong e thusang ka tataiso ya kgetho ya mesebetsi 'Career Guidance Office' e le lehokanyi la komiti ya sererateng le hore e be mohlala ho batjha.

10 LEFAPHA LE KGWEBISANO LE TSHEBELETSA TSA SETJHABA.

Ho sisintswe ditjhelete tsa tshebetso tse ka bang dimilione tse mashome a mararo a nang le metso e robedi

Lefapha lena ke lona le tshwileng tjaro ya mabonwa netefatsong ya lepetjo la rona leo re le tshehetsang ka thabo le reng SEBELETSA HO SEBELETSA ka dikgato tseo re di nkang lefapheng le eteletsweng pele ke Cllr Ditabe Nhlapo ho leka ho fihlela dintho tse latelang:

- Re leka ka hohle hohle ho bona hore tsamaiso ya rona ya ho hlokomela bao re isang ditshebeletso ho bona e ya ntlafala ka pele ho tsohle tseo re di etsang. Ho etsang hore e be ntho ya bohlokwa hore re ba tshehetse ka tsebo ya mosebetsi ho re ba kgone ho tobana le diphephetso tsohle, tseo baka tehanang le tsona mesebetsing ha ba lokela ho kenyatshehetsong leano la Batho pele.
- Re nkile batshireletsi (security personnel) ba ka bang 150 ho tswa ho dikhampani tse ikemetseng ra nto bafa mesebetsi ho sireletsa thepa ya masepala, le dibaka tse hlokolosi ka hare ho masepala.
- Re kgotlohetse basebetsi bohle ba nkileng karolo ho maano a hophela hantle a thusang ka ho ntjhafatsa kelello ho ema kgahlano le kगतello ya maikutlo ya ka mehla eo re tobakang le yona.
- Tabeng ya ntshetsopele ya tsebo le ho bona hore batho ba ba le bokgoni masepala o tsetetse ka tsela ena:
- Thupello ya batho ba ka bang 86 ho bophelo bo botle le thuso ya tshohanyetso ka mokotleng wa rona le ba ka bang 152 ba phethetse thupello ya bona ya Driven Machinery ba sebedisa mohlodi o na oo

wa tijelete.

- Batho ba ka bang 53 ba ile thupellong ya boetapele ba beha tsebetsong taba tse amanang le tikoloho - Environmental Practice Leadership Course-, e tsheditsweng ka ditjhelete ke LGSETA. E thomile lemong se fetileng ka January mme e ne e baletswe nako ya selemo. Ka ditjhelete tsena re kgonne ho nka batho ba 12 ho rupellwa ka taba tsa ditima mollo le pholoso ka sepheo sa hore ka ha ditjhelete di ne di dumela.
- Ka ho thusa hore ho be le puso e ntle le ho utlwisisa melawana ya tsamaiso ya ditjhelete tsa masepala (Municipal Finance Management), batho ba ka bang 33 ba ile ba ngodiswa leanong le kenyeleditseng Makhanselara a rona le basebetsi ba tsamaisang masepala ho netefatsa hore ho na le ho ikobela melawana mesebetsing.
- Diforamo tsa rona tsa basebetsi di bapala karolo ya bohlokwa ho netefatsa hore tokelo tsa basebetsi di ahelwa le saka ke boramesebetsi ke ka hona batho ba 8 ba ile ba isuwa thupellong tse loketseng.
- Batho ba ka bang 36 ba fumantshitsweng thupello ho tsa temo makaleng a bonono, bolepi le marangrang le kgwebo ya ho hodisa le ho hlokomela dimela ho thuto e bitswang Horticulture.
- Re iteletse ho bona hore batjha ba lehae ba fumana mesebetsi haholo ya mesebetsi le ho hweba ka meriana ho fetola maphelo a batho ba bo rona.

Tekanyetso tsa rona

Ho sebeletsa setjhaba sa rona hantle, re bone ho hloka hahala ho aha mmuso wa lehae o hlokomelang o bile o na le poneletso setjhabeng haholo karolong tsa tokelo tsa mantlha:

- Leano la Bathopele
- Ho isa tshebeletso tsa setjhaba setjhabeng
- Puso e ntle
- Tsamaiso ya ditjhelete e hantle
- Kaho ya bokgoni

Seo tekanyetso ena ya ditjhelete e batla ho se fihlella ho itshetlehile ho leano la IDP, leo e leng lona le tataisang lekgotla le diphehiso tse fapaneng tsa batho ba nkang karolo, ho latela ditho tse etsahalang mabatoweng a bona ka ho fapana. Diphehiso tse ngata di kene di bontsha hore ntho tse ka sehlohong ho tseo ba dibatlang ke tsena:

- Phihlello ya ditsela le metjha ya metsi a phallang ka bongata
- Metsi le dikgwerekwere
- Kgokahanyo ya motlakase le moo batho batla o reka teng
- Mabone a motho-wa-mmona
- Marokgo a tsela tsa maoto le tutudu tse etsang bakganni ba fokontse lebelo
- Theho ya mesebetsi
- Terata tsa mabitleng, bohloki le hlokomelo
- Holo ya setjhaba, dibaka tsa boithapallo le dikliniki

Buka ya Diketso, kgaolo ya 4 temana ya 32 e baleha ka tsela ena:

"Bongata bohle b aba dumetseng bo ne bo le pelo e le nngwe le moya o le mong feela, ho ne ho se motho ya reng, dintho tseoa nang le tsona ke tsa hae, empa dintho tsa e mong le e mong ba ne ba re, ke tsa bona

bohle."

Tse latelang ke dintho tsa bohlokwa tsa (MTREF) Medium Term Revenue and Expenditure Framework moo masepala a bonelang pele hore:

- Ka tjhelete tsa kakaretso re batla ho tsepamisa maikutlo kahong ya ditsela le tsela tse ka hare ho ma-batowa.
- Re iteletse ho fanaka ditefelo tse sa imeleng batho
- Re netefatse hore hoba le boingodiso ba batho ba kojwana di mahetleng ba una molemo wa tsohle tseo ba lokelang ho di fumantshwa setjhabeng. E le ho ntlafatsa ditjhelete tseo masepala o diphuthang ka ditefello tsa ditshebeletso mme re tla tlisa phano ya ditshebeletso.
- Ka theho ya mekgatlo eo e seng ya mmuso e ikasrabellang ho batswaruwa ba mehleng e le ho potlakui-sa ho bahlabolla le hoba a kgutlisetsa setjhabeng.
- Re beheletse ka thoko tjhelete e tla reka disebediswa tsa masepala tse kang Tipper Trucks, TLBs, ka tjhelete ya milione tse 112 tsa diranta.
- Re batla ho tlisa diphetoho motseng wa Pereng, ho tlisa ditshebeletso bathong ka ha palo tsa batho di eketseha.
- Re iteletse ho etsa ditsha tsa temo (Agri Parks) ka hare ho masepala mme di lokela ho hlokomelwa ke sona setjhaba.
- Re iteletse ho tlisa phephelo ya motlakase matlong a makgolokwe ka dimilione tse 20 tsa diranta.
- Projeke ya ho etsa setene e tla qala lemong sena ka boleng ba dimilione tse tharo mme e tla theha mesebetsi ba keng sa batho ba 250 setjhabeng.
- Ho etsa hore masepala o fihlelehe, ha mmoho le masedinyana a marangrang re tlo tsibisa hore batho ba tletlebe ka SMS.
- Re iteletse ho tsetela dimilione tse hlano ho mekgatlo e seng ya mmuso e tla lwantshana le dintho tse kang tshebediso e mpe ya dithethefatsi, kwatsi ya bosolla tlhapi ha mmoho le howa ha tsebo ya bobele botle setjhabeng e leng dintho tse hlophang batjha.

Ka diprojeke tsa kakaretso tsa boleng ba dimilione tse makgolo a mabedi a nang le mashome a supileng a diranta selemong sa ditjhelete sa 2016/17 le dimilione tse makgolo a tshetse tsa diranta tse tla sebetsa lemong sa ditjhelete sa 2017/18 le 2018/19. (Tafoleng e tlase):

CAPITAL PROJECTS 2016/17 MTREF					
PROJECTS FROM MIG GRANT		WARD NO	PROPOSED FINAL BUDGET 16/17	PROPOSED FINAL BUDGET 17/18	PROPOSED FINAL BUDGET 18/19
Phuthaditjhaba / QwaQwa: Intermoda	itjhaba	27	12614716	12608043	4220509
Intabazwe / Harrismith: New Commute	Intabazwe	22	10203358	1604756	
PMU Establishment	Project Management		7743500	8342150	8843650
Kestell (Tlholong): 5km New paved roads phase5	Tlholong	3	10429329	1452500	
Maluti-a-Phofung-Phuthaditjhaba: Paving of Roads 14.5km - Phase3	Phuthaditjhaba	27	3299580	1164350	
Namahadi: Construction of Paved Roads and Storm water: Qwa Rural: Paving-Retention	Namahadi	18	883855		
Disaster Park: Paving of 4.5km roads - Phase 3	Disaster Park	34	15087793	2219600	
Phuthaditjhaba: Provision of water servi extensions and 2940 erf connection	Mangaung Naledi	12 & 17	11828606	1100000	
Intabazwe: New indoor sport and recreational facility(phase 1)	Intabazwe	22	4708939		
Intabazwe Stadium	Intabazwe	22	16200188	16401668	4487697
Maluti-a-Phofung: 153 High mast lights in 4 tows	Still to be determined		3048401		
Maluti-a-Phofung: Fencing and infrastructure at all cemeteries (phase 1 C)	Bluegumbosch, Tshiame, Tlholong	34, 1 and 3	3476013	1249900	
Bluegumbosch: new indoor Sport and Recreational facility	Bluegumbosch	34	16381398	10470950	1376460
Wilge: Upgrading of the Wilge Waste Water Treatment Works - Phase 1	Harrismith	6	10756553		
Tshiame B: Paving of 6km roads - Phase 2B	Tshiame B	1	9696918	1179495	
Phuthaditjhaba: Provision of water services for network extensions and 3907 erf connections	Bolata Phameng	12 & 35	12789584	1477200	
Harrismith / Intabazwe Ext. 3: Sewer Outfall Line and Rising Main	Intabazwe Ext 3	5		9824093	5675907
Wilge: Construction of a 4 Ml Reservoir	Wilge park Harrismith	6		5500000	12500000
Intabazwe: New indoor sport and recreational facility phase 2	Intabazwe	22	2721269		
Tshiame B: Construction of Paved Roads - Phase 3	Tshiame B	1		7500000	17750000
Maluti-a-Phofung construction of Paved road and storm water: QwaQwa rural phase 2	Namahadi	18	2000000	13875000	13625000
Intabazwe / Harrismith establishment of fire station	Harrismith	22		7000000	7700000
Phuthaditjhaba Upgrading of Town hall	Phuthaditjhaba	29		4500000	5000000
Monontsha: Construction of footbridge	Monontsha, Bolata, Paballong	9, 11, 13		1104293	6000000
Tshiame B: New Commuter Facility	Tshiame B	1		5330000	2338812
Kestell / Tlholong New paved road Phase 6	Kestel	3		5706483	6000000
Maluti A Phofung high mast light 4 towns phase2		6, 22		5000000	8000000
Intabazwe: Paving of 6km-Phase 2	Intabazwe	5			8046200
Tlholong: New Taxi Facility	Tlholong	3		6246235	5753765
Construction of sewer network for Namahadi	Namahadi	26		4500000	10000000
Intabazwe Paving of 4,5km roads - Phase 3	Intabazwe	4		4945000	14555000
Intabazwe Ext. 3: Construction of Waterborne Sewer Network	Intabazwe	5		3000000	12000000
Bluegumbosch: Refurbishmentof Sewer Line	Bluegumbosch	34		4000000	10000000
Intabazwe Ext. 3: Construction of Internal Water Reticulation with Water Meters	Intabazwe	5	1000000	6328665	
Construction of Mangaung Sewer Network	Mangaung	17		4712618	5000000
Thabong/Kgotsong: Construction of Sewer Network	Lusaka	24, 30		8500000	8000000
TOTAL PROJECTS FROM MIG GRANT			154 870 000	166 843 000	176 873 000

PROJECTS FROM OTHER SOURCES OF FUNDING		WARD NO	PROPOSED FINAL BUDGET 16/17	PROPOSED FINAL BUDGET 17/18	PROPOSED FINAL BUDGET 18/19
Electrification Programme Eradication of ba g	Makholokweng and Tshiame D		3 000 000	10 000 000	20 000 000
Water Services Infrastructure Grant (WSIG)			20 000 000	-	-
EPWP			0	-	-
Energy Efficiency & Demand Side Management Grant (EDMG)			-	6 000 000	
Regional Bulk Infrastructure Grant RBIG			-	26 658 000	
TOTAL PROJECTS FROM OTHER SOURCES OF FUNDING			30 650 000	42 658 000	62 000 000
PROJECTS FROM OWN FUNDS		WARD NO	PROPOSED FINAL BUDGET 16/17	PROPOSED FINAL BUDGET 17/18	PROPOSED FINAL BUDGET 18/19
Sewerage connection Lusaka					
Substation (11kv line to Nestle & Wilge treatment works)			4 000 000		
Motebang street - Rebuilt	Phuthaditjhaba	27	3 000 000	12 966 054	10 512 500
Maluti Contractor Development		25	18 000 000	20 000 000	26 692 500
Water Tanks (Jojo)			2 000 000	-	
Resurfacing of Roads (Tar)	Harrismith (Vowe, Southey, Piet Retief streets)	6,7,22,25,28,29	-	10 000 000	10 000 000
Turfontein / Makeneng Road phase 2	urfontein	16		5 000 000	5 199 822
Footbridges MAP	Tseki; Bolata; Naledi; Phuthadithaba	10,12,14,29,31	3 500 000	10 000 000	
Maqhekung Infrastructure	Maqhekung	27	3 500 000	5 000 000	15 000 000
Construction of Bridge ;SANRAL	Harrismith	22	3 500 000	5 000 000	
Makholokweng sewer	Makholokweng		3 500 000	8 000 000	15 000 000
VIP toilets project (360 toilets / annum)			3 000 000	2 500 000	-
Health and Safety			3 000 000	-	
MIG counterfunding			3 000 000	-	
TOTAL PROJECTS FROM OWN FUNDS			58 000 000	78 466 054	82 404 822
FIXED ASSETS		WARD NO	PROPOSED FINAL BUDGET 16/17	PROPOSED FINAL BUDGET 17/18	PROPOSED FINAL BUDGET 18/19
Buildings			3 000 000		
Communication system			800 000		
Computer & equipment			2 500 000	2 625 000	2 756 250
Equipment/tools/office machines			600 000	630 000	661 500
Furniture & fittings			500 000	525 000	551 250
Plant & Machinery			5 000 000	10 000 000	15 000 000
CCTV Cameras			2 000 000		
TOTAL FIXED ASSETS			14 400 000	13 780 000	18 969 000
TOTAL CAPITAL PROJECTS			103 050 000	134 904 054	163 373 822

Ka ha-re e tsa tekanyetso ya ditjhelete:

Karolo ya 13 ho molaotheo wa ho tsa ditjhelete tlasa molawana wa 229 matla a masepala ho tsa ditjhelete molawaneng wa 1 o reng: "Subject to subsection (2), (3) and (4), a municipality may impose rates and property and surcharges on fees for services provided by or on behalf of the municipality and If authorised by national legislation, other taxes, levies and duties appropriate to local government or to category of local government into which that municipality falls, but no municipality may impose income tax, value-added tax, general sale tax or customs duty."

Bala le rona molawana wa 'Schedule 6 Item 21 Enactment of legislation' e hlokwang ke Molaotheo o motjha, seratswana sa (6) o re: "Until the legislation envisages in section 229 subsection (1) sub-Sub section (a) of the New Constitution is enacted, a municipality remains competent to impose any tax, levy and duty which it was authorised to impose when the constitution took effect."

Pele re ka etsa motheo re kgothaletsa lekgotla la motse le tlang ho sheba ba sena leeme tekanyetso ena ya ditjhelete mme ka potlakiso ba bone hore ba e beha tshebetsong ho tswela setjhaba molemo.

Monyetla wa rona jwalo ka MaAfrika Borwa ke hore puso ya rona ya setjhaba ka setjhaba e ntjha empa ee bile e tsitsite. Kabo ya hore masepala o atlehe ke hore o ikarabelle setjhabeng o be le ditsebetso tse utlwahalang. Ba tla difihlella feela ka ho ba le dikopano le setjhaba le bohle ba ameha.

Re lakatsa hore lekgotla la motse le ikobe, le lekola tsamaiso ya masepala. Ka baka la kगतello ya moruo eo naha e tobaneng le yona ho ya lokeleha hore tsamaiso e boloke ditjhelete ka ho lefa mekitlane ka nako ya matsatsi a mashome a mararo

Ha ho hlokahala, ba tsamaye menyabuketso ya Mopresidente moo a neng a etela dimasepala a sa rerisa, ba shebe hore dintho di ntse di tsamaya ka theko, ba beha tshitshinyo tsa bona tshebetsong.

Basebetsi bohle ba lehlohonolo hore e be ba ya sebetsa, ka kopo sebetsa ka boitelo hore o tle o seke wa lahlehelwa ke mosebetsi wa hao. Ha hobe le tsamaiso ya puso e ntle. Ho beha batjha ketapeleng ho ya thusa ho ba ba matha sa mofu Ntshwege.

Ka nyollo ya ditefello, re sisinya hore hoo se be le nyollo lekgethong, a 7.64% motlakaseng le nyollo ya 6% ho ntshweng ha matlakala, dikgwerekgwere, phano ya ditshebeletso, mabitla le papatso.

Bakeng sa ho fihlella setjhaba ho sisintshwe tsena tse latelang:

Service charges	Residents (non-indigents)	Indigents
Electricity	0	50kWh per month
Water	0	6kl per month
Refuse removal	0	100%
Sanitation	0	100%
Assessment rates	(Rebate on first R80 000 of market value is granted)	100%
Assessment rates	(20% rebate will be granted on the full payment made in full before 30 September 2016)	

DITEKANYETSO TSA MOSHWELELLA TSA KABO YA DITJHELETE BAKENG SA SELEMO SA DITJHELETE SA 2016/17 LE TJHELETE E KENANG HARA NAKO LE MORALO WA TJHELETE EO MASEPALA AE HLOKANG HO E SEBEDISA HO PHETHA MABAKA A YONA LE MORALO O KOPANENG WA NTSHETSOPELE LE MELAWANA E AMEHANG.

1.2.1 TEKANYETSO YA SELEMO YA DITJHELETE TSE HLOKAHALANG HO NTSHETSAPELE MASEPALA

Lekeno ka kakaretso ke dibillione tse 1.6 tsa diranta ha mmoho le tjhelete tseo masepala o di sebedisang ho etsa mabaka a ona ke bilione tse 1.5 tsa diranta le tjhelete e bontshang hantle bakeng sa dilemo tse pedi tse seo selemong sa ditjhelete sa jwale empa e le sa 2017/18 le 2018/19, di lokela ho tjhaelwa monwana jwalo ka ha ho bontshitswe ditafoleng tse latelang:

- (a) Tjhelete eo masepala a entseng e bontshitswe ho TAFOLE A4 – ho leqhepe 13
- (b) Tjhelete eo masepala a sebedisitseng ka mofuta ka moo e bontshitsweng ho TAFOLE A4 ho leqhepe la 13
- (c) Tjhelete eo masepala a e sebedisitse ka tjhaelo monwana ho latela kgetho e ho TAFOLE A3 ho leqhepe la 29

1.2.2 Kakaretso ya tjhelete eo Masepala oe hlohang ka selemo o aha masepala

(a) • Tekanyetso ya ditjhelete eo masepala ae hlohang selemong e ka ballwa ho dimillione tse ka bang makgolo a mabedi a nang le mashome a mahlano a nang le metso e supileng ha mmoho le dilemo tse ngata lekanyetswang ka ho kgetha, GFS classification le dithuso tsa ditjhelete tsa diprojeke tse pedi tse ka ntle ho selemo sa ditjhelete sa ha jwalo empa selemo sa ditjhelete sa 2017/18 le 2018/19, di lokela ho tjhaelwa monwana jwalo ka ha di bontshitswe TAFOLENG YA A5 ho leqhepe la 33

1.2.3 TEKANYETSO YA DITJHELETE YA HO AHA MASEPALA

Tjhelete tsa lekeno la selemo ke dimilione tse 1 fehelwana 4 le tjhelete ya ho lefa mekitlane ya masepala ke bilione tse 1.3 le tjhelete tsa lemo tse ka ntle ho lemosena sa ditjhelete e leng lemo sa 2017/18 le 2018/19, di lokela ho tjhaelwamonwana ka tsela ena:

- (a) Le keno la ho etsa tshebetso e phethahale ka mohlodi wa TAFOLE ho leqhepe – 40
- (b) Ditjhelete tse sebediswang ke masepala hore mosebetsi o phethahale ka moo o bontshitsweng ho TAFOLE A4 ho leqhepe la – 40
- (c) Ditjhelete tse sebediswang hore mosebetsi o phethahale ka moo o bontshitsweng ho TAFOLENG A3 ho leqhepe – 39

1.2.4 TEKANYETSO YA KAKARETISO YA TJHELETE TSEO MASEPALA O E HLOKANG

• Tekanyetso ya ditjhelete tse masepala wa Maloti-A-Phofung oe hlohang ke milione 257 tsa diranta le tsa dilemo tse ngata, GFS classification le ditjhelete tsa projeke tse pedi tse ka ntle ho selemo sa ditjhelete sa 2017/18 le 2018/19, di lokela ho tjhaelwa menwana jwalo ka ha ho bontshitswe TAFOLENG A5 HO LEQHEPE LA 42

1.2.5 TEKANYETSO YA DITJHELETE TSEO MASEPALA A DIETSANG HO MAP WATER

Ke hore tswala ya selemo e ka bang dimilione tse ka bang 170 le ditjeo tsa selemo tsa kgontshahatsa tshebetso tsa dimilione tse ka bang 170 le tjhelete tse bontshitsweng tsa projeke tse pedi tse ka ntle ho tekanyetso ya ditjhelete tsa selemo sa ditjhelete sa 2017/18 le 2018/19, di elwe hloko jwalo ka dihlaha ho:

(a) Ditjhelete tsa lekeno ka mohlodi o bontshitsweng TAFOLENG D2 on –SEKGOMATHISO 3

(b) Ditjhelete tsa tshebetso ka mofuta wa TAFOLENG D2 ho –PAMPITSHANA YA SEKGOMATHISO 3

1.2.6 Hore ditjeo tsa matlo le lekgetho la masepala jwalo ka ha lebontshitswe ho PAMPITSHANA YA SE-KGOMATHISO 4 le sisintswe hore le tjhaelwe monwana selemong sa ditjhelete sa 2016/2017.

1.2.7 Molawana wa selemo o manolotsweng jwalo ka ho PAMPITSHANA YA SEKGOMATHISO 5; e lokela ho tjhaelwa monwana hore e kengwe tshebetsong.

Motsamaisi wa dipuisano, e re ke behe fehelwana ka hore ha enye bolekre ka ho fela. Ha re ntshetseng pele matla a batho setjhabeng.

Mmuso wa lehae o matsohong a batho!!!

Ke ya leboha

NOTES